

NOUA REVISTĂ ROMÂNĂ

ABONAMENTUL : (48 NUMERE)

In România un an . . . . . 10 lei
„ „ șase luni . . . . . 6 „
In toate țările uniunii poștale un an 12 „
„ „ „ „ șase luni 7 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
Bulevardul Ferdinand, 55. — București

POLITICA, LITERATURA, ȘTIINȚA ȘI ARTA

APARE ÎN FIECARE DUMINICĂ

DIRECTOR:

C. RADULESCU-MOTRU
PROFESOR LA UNIVERSITATEA DIN BUCUREȘTI

UN NUMAR :

25 Bani

Se găsește cu numărul la principale
librării și la depozitarii de ziare
din țară

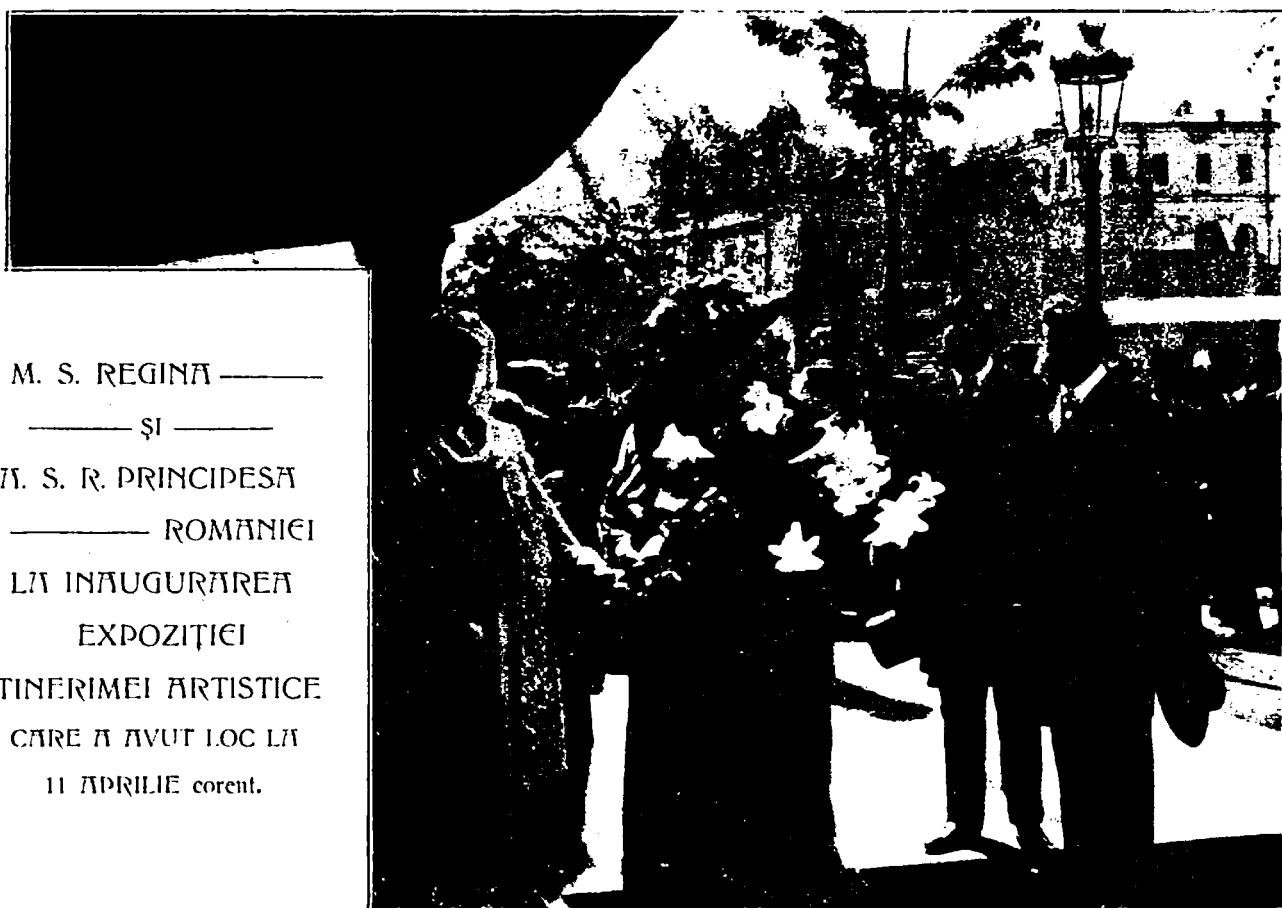
Prețul anunțurilor pe ultima pagină
1/2 pagină: 10 lei.

No. 2—3.

DUMINICĂ, 18 și 25 APRILIE 1910

Vol. 8.

A IX-a Expoziție a Tinerimei Artistice

M. S. REGINĂ —

— ȘI —

M. S. R. PRINCIPESĂ

— ROMÂNIEI

LA INAUGURAREA

EXPOZIȚIEI

TINERIMEI ARTISTICE

CĂRE A AVUT LOC LA

11 APRILIE curent.

SUMARUL

NOUȚĂȚI:

Expoziția Tinerimii artistice de Lazăr Cosma.
(44 ilustrațiuni după operele expuse de O. Spaethe,
G. D. Mirea, A. G. Verona, St. Popescu, Kimon
Loghi, Ip. Strâmbu, N. Vermont, G. Mărculescu,
St. Luchian, G. Pătrașcu, I. Al. Steriade, C. C.
Storck, Ary Murnu, Al. C. Salmay, C. Aricescu,
L. Basarab, C. Ressu, A. Segal, I. Teodorescu-Sion,
D. Harlescu, I. Stoica, I. Ioanid, Fr. Storck, C.
Brancuși, Filip Marin, D. D. Mirea.

POLITICA:

C. RĂDULESCU-MOTRU. *Un pericol național: A-
postolii flămânzi dela sate.*

ȘTIINȚE SOCIALE:

DR. I. DUSCIAN. *Filosofia și sociologia romantiz-
mului german.*

N. ZAHARIA. *Tipuri sociale: Nihilistul intelectual.*

ȘCOLARE:

C. V. BUȚUREANU. *Noutăți pedagogice: Self-
Government.*

LITERATURĂ:

ION CHIRU-NANOV. *Mama*

EXPOZIȚIA TINERIMII ARTISTICE

Desigur că noua expoziție a «Tinerimii Artistice» va fi un moment important în istoricul acestei societăți, care de atâția ani, neobosită, neprijinită de nicio autoritate, fără alt ajutor decât puterea de muncă și idealismul membrilor ei, își continuă neturburată mersul ei, învingând generala nepăsare dela noi și silind chiar pe cei îndărătnici să recunoască existența unei reale mișcări artistice. Felul cum se manifestă de data asta «Tinerimea» este merit să deștepte interesul pentru artă în cercuri cât mai largi. În locul sălei unice dela Ateneu, lunguiață și rău luminată, în care se expuneau anii trecuți, cam înghesuite, lucrările artiștilor noștri, avem anul acesta o expozițiune vastă, cu săli suficiente, bine luminate, cu gust decorate, cu operele grupate după afinitățile lor, ca nici una să nu piarză; cu un cuvânt o expozițiune europenească într'adevăr, care nu mai are aerul unei improvizări, ci este un adevărat așezământ. Vechia panoramă de lângă Primărie nu mai e de recunoscut. Chiar dela exterior, intrarea albă, cu linii drepte și sobre, te face să uiți restul arhitecturii... Înăuntru o minunată rânduire: o sală centrală a sculpturii, o sală mare în fund pentru pictură, delături alte șase săli mai mici pentru pictură, desen, arhitectură. Totul e de gust în aranjament: tapetarea pereților sălilor (în special atragem atenția asupra frumosului fond de covor din sala V-a), gruparea obiectelor și tablourilor, mobilier, covoare, plante. Un fel de prezentare care dela început te dispune și te atrage.

Cei mai mulți dintre expozații sunt de mult cunoscuți publicului nostru, mult puțin cât este; mulți sunt chiar iubiți și apreciați. Ceeace ne isbește și ne bucură la toți este munca și silința cercetătoare de care dau dovadă toate lucrările lor. Nici unul, deși unii dintre ei au ajuns la deplina stăpânire a artei lor, nu s'a închis într'o formulă la care putea să-l ducă o întâmplare fericită sau munca conștiințioasă; toți sunt convinși că arta este mult mai vastă decât toate formulele și procedurile. De aceea îi vedem mereu muncind cu râvnă, căutând, adâncind ceeace au găsit, fără să se oprească la ceeace le poate da îndemânarea sau superficialitatea. Nu ne vom mira deloc dacă într'o zi unul sau altul dintre ei va veni cu o operă într'adevăr definitivă.

Ca să începem cu fundatorii «Tinerimii», d. A. G. Verona, prezidentul societății, expune și anul acesta, ca întotdeauna, lucruri frumoase, muncite și cinstite. Gustul ales al rasei sale se manifestă în cele mi mici lucruri. În sala cea mare a picturii se află un tablou de dimensiuni mai mari *Drum lung*, un frumos efect de zăpadă: o biată sanie de țară, trasă de un căluț, merge prin pustiu de zăpadă pe o parte abia deschisă; în sanie stă zgribulită de frig o femeie, iar în urmă pășeste cu greu un bărbat cu căciula înfundată peste urechi. Redarea luminii aceleia un'ce și evitarea monotoniei unei prea mari întinderi albe erau greutăți picturale pe care d. Verona isbutește să le învingă. Am mai admirat și la alte expoziții studiile sale de iarnă. *La Isvor* este o bucată proaspătă, vie, răcoroasă; gestul elegant al femeii care poartă căldările cu apă pe cobiliță e plin de grație, iar fondul verde al codrului îți amintește acel *frigus opacum* virgilian. Încă una din *Toamnele* d-sale vrăjite: un călăreț trece printr'o pădure; frunzele aurii, arămii, galbene, ploaie de pretutindeni. Aceiaș stăpânire și căldură o găsim și în celelalte studii și schițe ce expune.

În catalog vedem figurând pe d. G. D. Mirea cu un studiu pentru *Vârful cu Dor* și cu un portret pe care-l și găsim reproduș în sfârșitul catalogului. Studiul pentru *Vârful cu Dor* l-am găsit în sala cea mare, dar portretul nu l-am găsit nicăieri. Păcat, căci reproducerea din catalog făgăduiește.

D-l Nicolae Vermont, ale cărui mijloace bogate și variate sunt de mult cunoscute, prezintă anul acesta un frumos panou decorativ *Muzele*, o bucată foarte susținută, aeriană, de un colorit dulce, plin de grație ușoară; apoi u. triptic cu scene din viața Mântuitorului, un studiu elegant de portret feminin, studii în *tempera*, studii de țigănci, în care e neîntrecut, aquaforte, aquarele.

Un artist stăpânit de problema luminii este d. Ștefan Popescu. Rezultatele studiilor sa'e foarte stăruitoare le găsim în numeroase tablouri și schițe de peisagii. *Masa Muncitorilor* este o pânză de dimensiuni mai mari: secerătorii, adunați sub dogoreala soarelui de vară, își mănâncă merindea lor amară. O grupare dibace, cu o justă măsură între grupul uman și restul peisagiului. Mărturisim că nu ne prea împăcam cu lumina aceea cam plumburie, obișnuiți cum suntem cu lumina albă a verilor noastre. De aceea preferim mult frumosul *Popas*, cele două peisagii din Sala II și impresionanta *Furtună*. Talentul d-sale e complex reprezentat, sub toate fețele, în variatele peisagii din Sala VII.

D-na Cuțescu-Storck încearcă un fel nou la noi, nou și pentru d-sa, în panourile decorative ce expune, și care amintesc mult pe Goguin. Lucrări îndrăznețe și sugestive, care izbutesc din pricina marilor calități coloristice ale artistei. Pretutindeni aceste panouri opresc privirile.

Un neobosit este d. Ștefan Lukian. Deși bolnav, deși de curând a avut o expoziție proprie, d-sa a trimis un mare număr de bucați, în care regăsim aceiaș bărbătească vi-

goare și acelaș colorit neîntrecut. Delicioase *Anemone* și *Flori de Primăvară*, un cald peisagiu cu o armonie în verde *Dela Comănești*; multă psihologie în *Hahamul din Moinești*. Toate peisagiile sale merită să fie privite cu atenție.

D. Kimon Loghi încearcă peisagiul de iarnă, în două bucați reușite. Din felul său mai vechiu romantic ne dă *Pe marginea lacului*. Este mult admirată frescheța și coloritul dulce din portretul de *Fetiță* și din *Dimineața*, un nud radios. Tot de peisagiul de iarnă este ispitit și de N. Grant care expune o serie completă de asemenea priveliște foarte variate.

Cunoscutul peisagist Pătrașcu abordează anul acesta problema grea a nudului feminin, căreia caută să-i dea o soluție cu desăvârșire originală și personală. Cum d-sa nu a ajuns la nici un rezultat definitiv, este greu de judecat de pe acum valoarea acestor încercări. În tot cazul silința d-sale merită atenție. Avem toată încrederea în sinceritatea și puterea sa de muncă.

Un artist care s'a afirmat deplin este d. I. Al. Steriadi. La expozițiile sale personale am putut să ne dăm seama de toată întinderea talentului său de colorist. Din ce în ce se afirmă factura sa largă, hotărâtă, fără șovăieli. Un tânăr care și-a ținut toate făgăduielile. Zugrăvește parcă s'ar lupta; și fiecare tablou al său e o nouă biruință. În sala cea mare regăsim *Hamalii din Portul Brăila*, care au figurat și la expoziția din acest an, o pânză căreia i-ar sta bine în Ministerul Industriei sau în Palatul vreunei camere de comerț. Pline de calități sunt și vederile de pe malul Dunării și luminosul *Vânturatul Porumbului*.

D-l Strămbulescu n'are decât două bucați: *În atelier* și un panou decorativ *In Arcadia*. D. Mărculescu trimite frumoase scene de interior, în care e specialist, și un armonios buchet de *Crisanteme*. Remarcabile sunt studiile de interior a le d-lui Hârlescu, mai ales bucată *La pian*. Tot un interior plin de calități, armonios colorat, expune d-ra Popen. Un bun portretist se arată d. Stoienescu. Asemănătoare și conștiințioase sunt portretele d-lui Ary Murnu.

Un artist în progres este d-l Satmari. Câte și trele bucațile sale sunt de observat, în toate găsim mai multă lumină. *Toaca* e o bucată bună și *Strada veche* e și mai bună. Dintre noii veniți sunt de notat d. Manea și Ressu. Acesta din urmă are calități de armonie. *Țărâncile din Vlaici* sunt cam înțepenite; preferim însă *Peisagiul de iarnă*. La d-nii Segal și Theodorescu-Sion e prea vizibil procedul; le-am recomandat mai multă sinceritate și o privire mai directă a lucrurilor, nu prin tehnica altora; căci arta nu este numai tehnică, mai este și suflet; și sufletul nu se poate căpăta dela altul. Totuși d. Sion are mari calități decorative, pe care ar putea să le folosească. Un pictor care nu caută efecte este d. Stoica. Tot printre cei tineri notăm și pastelurile delicate ale d-rei Mantu.

Un gând foarte pios a făcut pe organizatorii expoziției să adune într'o sală specială câteva din operele unui pictor mort tânăr, pe la 1882, care născuse multe speranțe: Ioan Andreescu. S'au strâns peste 20 peisagii, naturi moarte, studii, cari ne fac să vedem cât a pierdut arta noastră prin moartea prea timpurie a acestui talentat pictor. E de regretat că unii din posesorii tablourilor lui Andreescu au refuzat să se asocieze la această delicată sărbătorire a bietului dispărut.

Sculptura e bine reprezentată, în sala octogonală, de cunoscuții noștri maestri, d. Storck și Spaethe, alături de cari expun și d-nii Mirea, Iliescu, Filip Marin și Brâncuș. D. Fr. Storck are două statui decorative în bronz, *Agricultura* și *Industria*, un energie autoportret în marmură, bustul doamnei C. C. St. în bronz, admirabil ca expresie; un studiu de nud *Păcatul*. D. O. Spaethe expune o statueta echestră a Regelui, un portret al Reginei, un spiritual *Cap de expresie* în marmură, două elegante statuete de bronz. Un loc onorabil ocupă d. Mirea cu câteva studii reușite. Asemenea și d. Iliescu, cu trei studii bune de cai. O încercare îndrăzneță este *Cumințenia pământului* a d-lui Brâncuș. Nu credem că d-sa vroește cu tot dinădinsul să întoarcă sculptura cu șapte mii de ani în urmă, la epoca pre-memfitică. Nu știu care din colegii d-sa e i-ar da dreptate. Regretăm că anul acesta nu a expus nimic d. Paciurea. Ar fi fost pentru noi o sărbătoare, de care d-sa ne-a lipsit.

Pe lângă desenurile și aquafortele expuse de pictorii noștri și de câțiva străini prieteni ai «Tinerimii» trebuie să notăm studiile arhitectonice ale d-lor Petre Antonescu și Paul Smarandescu. De asemenea cele câteva studii decorative ale răposatului Baltazar. Tinerimea» avea intenția să adune la un loc cât mai multe din lucrările acestui tânăr răpit iarăși prea de vreme, în plină activitate; dar acum de curând o străină a cumpărat cea mai mare parte din tablourile și studiile rămase pe urma bietului tânăr, și le-a transportat în străinătate. Erau printre ele lucruri cari ar fi fost nemerit să rămână în țară, căci însemnau un moment din evoluția picturii noastre din ultimii ani. Dar cine se preocupă la noi cu asemenea lucruri.

În general întreaga expoziție este foarte reușită și artiștii noștri merită toată lauda, atât pentru gustul cu care sunt aranjate sălile, cât mai ales pentru eforturile lor cinstite și statornică. Nu avem destule cuvinte pentru a îndemna pe toată lumea să se ducă să vadă această frumoasă manifestare de artă românească.

POLITICA

UN PERICOL NAȚIONAL:

APOSTOLII FLĂMÂNZI DE LA SATE

I

Cultura, prin sine, nu este un scop, ci numai un mijloc; ea este mijlocul prin care omul își găsește o dezvoltare liniștită și progresivă în lăuntrul societății semenilor săi. Dezvoltarea liniștită și progresivă este scopul ori și cărei culturi; unde scopul acesta lipsește, lipsește și nevoia culturii. Animalul, bunăoară, grație instinctelor sale date de natură, n'are nevoie să mai urmărească o dezvoltare liniștită și progresivă, de aceea el nu are nevoie nici de cultură. Sunt apoi sălbatici, cari duc o viață aproape instinctivă, atât de puternice sunt la ei deprinderile rutinare; nici la aceștia cultura nu se ridică prea sus. Dar fapăturile, cari nu pot să-și susțină viața prin simple instincte, și cari sunt constrânse deci să-și cucerească un nou echilibru sufletesc prin experiența lor conștientă, toate au nevoie de cultură. Aceste fapături sunt însă oamenii cari constituiesc societățile moderne. Oamenii, pe cari îi cunoaștem noi, nu au instincte suficiente pentru a-și asigura viața; ei nu pot trăi decât întru cât pot să învingă conștient dificultățile ce-i înconjoară; și pentru ca ei să învingă dificultățile ce-i înconjoară, trebuie să-și asigure o dezvoltare liniștită și progresivă. Cultura este tocmai aceea care asigură o asemenea dezvoltare. De aceea cultura este condițiunea cea mai esențială pentru existența popoarelor moderne.

Dar dacă pentru ori și ce popor modern, cultura este o condițiune esențială de existență, cu atât mai mult ea este o așa condițiune pentru un popor care în dorința de a începe o nouă viață, a rupt-o brusc cu întreg trecutul său, cum a făcut-o poporul românesc. O nouă viață nu se poate începe, decât prin o adaptare conștientă la împrejurări noi, adică prin o dezvoltare sufletească progresivă. Poporul românesc, mai mult de cât ori și ce alt popor, are nevoie de cultură. Și în mijlocul acestui popor, nevoia de cultură se simte mai ales acolo unde tranziția este mai bruscă: la clasele de jos, la țărani. Aci trebuie înlocuite deprinderile vechi și rutinare, prin deprinderi noi, conștiente; aci trebuie să punem foarte multe la loc, fiindcă am luat tot ce a fost vechiu. Țăranul român, dacă îl deslipim de rutina, sa de până acum, îl avem ca pe copilul mic gata de botez: suflet virgin, care trebuie acum înzestrat din nou. Cu ce putem să-l înzestram noi, pentru a-i reda echilibrul, pe care, înainte vreme, bine rău, îl avea dânsul în rutină? Nu putem să-l înzestram decât cu cultură.

Din aceste motive, cultura la sate este cea dintâi și cea mai esențială problemă a României de astăzi!

Cultura dusă la sate va trebui să ne mijlocească dezvoltarea liniștită și progresivă a sufletelor milioanele de țărani, cari constituiesc majoritatea poporului nostru. Dezvoltarea acestor țărani este scopul; cultura pe care o trimitem noi este mijlocul. Dar cum putem să le trimitem cultura?

În saci sau în pachete sigilate, cum trimitem sămânța

de lucernă și de cânepă, nu; n'avem puțința. Chiar dacă ar crește cultura sufletească din semințe cum crește planta, tot ar fi nevoie să mai trimitem și omul care să învețe pe țăran cum să o sămene în sufletul său.

Dar cultura n'are semințe, cari să se poată pune în saci. Va trebui atunci să trimitem oameni, cari având sufletele lor transformate prin cultură să transforme și ei la rândul lor pe țărani. Oamenii noștri să trezească în sufletele țăranilor dispozițiunile, cari ar putea în urmă aduce transformarea cerută. Oamenii trimiși să servească prin faptele și cunoștințele lor, adică prin cultura lor, drept semințe pentru creșterea viitorilor țărani pe cari îi dorim...

Acești oameni s'au găsit și de mai bine de o jumătate de secol, ei își îndeplinesc misiunea. Ei sunt apostolii satelor, în primul rând învățătorii.

Adus'au ei transformarea cerută? Produs'au ei în sufletul țăranului dezvoltarea cea liniștită și progresivă, pe care trebuie să o aibă omul modern, adică omul ridicat deasupra sălbatecului și care s'a scuturat din lanțurile rutinei? Datu-i-au ei, acești apostoli, țăranului român măcar încrederea în serviciul pe care îl poate aduce cultura?

Nu; sau, în tot cazul, foarte puțin. Apostolii noștri n'au adus ceea ce ne-am fi putut aștepta dela cheltuiala de timp și de energie pe care ei au făcut-o. După urma faptelor lor n'am văzut răsărind în sufletele țăranilor noștri însușiri cari să ne facă să uităm deprinderile trecutului. Din potrivă, multe din cele ce vedem astăzi, ne fac să regretăm acelea ce erau altădată.

Care să fie cauza? După părerea mea, una mai principală: am trimis la sate apostoli flămânzi...

Sufletul flămândului nu este propriu pentru propagarea culturii moderne. Cultura modernă are la baza sa conștiința demnității personale, pe care se susțin apoi multe preocupări de ordine materială și morală. Cultura modernă merge treptat cu conștiința pe care omul o are despre puterea sa asupra naturii... Cultura este un mijloc de înălțare... Omul cult, față de omul incult, trebuie să se arate mai sigur de sine, mai puternic, mai superior! Numai așa cel incult se lasă a fi influențat și transformat; numai așa vede el, incultul, în omul cult un ideal de imitat. Dar un om, care este cult și flămând, ce influență poate să aibă? Când omul cult, el însăși își blestemă soarta care l-a făcut apostol al culturii, cine să-l mai imite? Poate gura lui să spună multe lucruri frumoase, nimeni nu-l urmează; căci omul incult nu se ia după vorbe, ci după faptă. Și fapta flămândului, ori cât de frumos ar fi acoperită ea, rămâne totuși cea mai evidentă negațiune a culturii moderne!

Dar au fost și apostoli flămânzi cari au făcut minuni! Au fost, da; acei de odinioară puși în serviciul religiunii creștine. Dar aceștia, potrivit credinței lor, nu erau flămânzi, ci sătui, și încă prea sătui. Ei credeau în fericirea din viața viitoare, de după moarte, și această fericire le eră lor asigurată. În fața celor ce nu credeau, ei se simțiau puternici și superiori. Ei planau pe o înălțime, care oricât de ideală eră, eră totuși reală, fiindcă înălțimea aceea sta în sufletul lor...

Apostolii culturii noastre la sate nu sunt ca apostolii creștini. Ei nu vorbesc țăranilor de viața viitoare, și

de fericirea de după moarte, ci de viața de aici de pe pământ, de avere, de câștig și prevedere. Ei ilustrează sfaturile lor prin exemple luate din încomjurimea cea mai apropiată. Om mare, om puternic, om fericit, este acela care își vede munca sa isbândită și rodnică, acela care își vede persoana sa liberă de sub jugul sărăciei și a ignoranței. Ei, apostolii dela sate, sunt doar propagatorii unei culturi, ce își încheie cele mai înalte preocupări în cuvântul energie! Pe ei i-am trimis noi la sate cu misiunea de a creă oameni energici, țărani conștienți. I-am trimis să trezească și să oțelească sufletele.

Am uitat însă să le dăm cu ce să-și cumpere mâncarea!

Negreșit, un om cu cultură trebuie să învingă el însuși greutățile și să-și cucerească mijloacele de existență. Dar pe apostolii noștri i-am oprit dela munca îndreptată spre beneficiul lor personal, și le-am impus să muncească spre folosul nostru al tuturor. Ne-am obligat noi, în mod tacit, să le asigurăm independența personală, în schimbul serviciilor ce ni le vor face dânsii. Cum ne-am achitat de această obligație? I-am lăsat flămânzi. Ce servicii ne-au făcut ei în schimb? Servicii foarte rele.

Cultura nu se poate despărți de omul care o propagă. Când acesta este batjocorit și umilit; când sufletul lui clocotește de nemulțumire; când prisma personalității lui se colorează cu roșul foamei... cum voiți ca din cuvântul ce el va propaga să isvorască energia ordonată și binefăcătoare? Cum voiți ca activitatea lui să nu ia caracterul unei ațâțări la revoltă? Este de ajuns să laude mai întâiu binefacerile culturii, și în urmă să se arate pe el, pentru ca din contrastul dintre *ce ar trebui* și *dintre ce este* să tragă fiecare concluzia *că așa nu mai merge...*

Și această concluzie este lozinca cu care începe ori și ce anarhie.

Bărbații cu iubire de țară, și cu deosebire aceia ce aparțin partidelor conservatoare, să-și deschidă ochii. Apostolii flămânzi de la sate sunt un mare pericol național. Ei sunt purtătorii nemulțumirii din loc în loc. Ei sunt câștigați de mai înainte pentru toate utopiile și pentru toate mișcărilor anarhice. Sufletele lor sunt într-o veșnică așteptare, căci, își zic ei, *asa nu mai merge...*

Bărbații cu iubire de țară, cari sunt convinși de nevoia răspândirii culturii la sate, să gândească la mijloacele cari asigură acestei răspândiri un rezultat binefăcător. Omul care propagă cultura trebuie să-și aibă demnitatea sa personală la adăpost de umilința sărăciei, căci altfel cultura propagată de dânsul este vi-ciată de patimă. *Nu cât de mulți învățători, ci alăți căți putem susține în chip omenos*: acesta să ne fie programul. Categoria învățătorilor plătiți mai rău decât rândașii din curțile boerești să dispară, fiindcă această categorie este nu numai o rușine, ci și o primejdie. Țăranii noștri au ei, și altmintreli, destule cauze de nemulțumire, pentru a mai fi nevoie să trimitem în mijlocul lor cerșetori în haine negre, cari să-i ațâțe mai mult. Reprezentantii culturii moderne trebuie să se găsească, cel puțin, pe prima treaptă a dezvoltării morale și materiale pe care această cultură a mijlocit-o în timpurile noastre. Numai dela asemeni reprezentanți țăranaul poate să învețe ceva. Toți ceilalți sunt fără folos: căci nimeni,—chiar și cel mai incult—nu se va duce să

învețe de la omul flămând arta de a deveni mai fericit..

Apostolul flămând este cel mai bun agitator,—și un agitator încă gratuit—în serviciul demagogiei de tot felul. Partidul liberal poate să-l păstreze, căci acest apostol i-a adus foloase și poate să-i mai aducă; dar partidul conservator trebuie să-l suprimă;—și cu ori și ce sacrificiu.

C. RĂDULESCU-MOTRU

I. THEODORESCU-SION «Lux în Tenebris Lucet»

ȘTIINȚE SOCIALE

FILOSOFIA ȘI SOCIOLOGIA ROMANTIZMULUI GERMAN

BISMARCK, SCHOPENHAUER, WAGNER ȘI NIETZSCHE

Anul trecut a apărut în Germania o carte foarte interesantă «Ausgang der Modern» de Liublinski. Cartea a fost imediat tradusă în rusește și în această limbă am citit-o. Cum mișcarea literară și filozofică din Germania ne este aproape necunoscută—vorbesc de lumea mare, nu de cei câți-va cari au fost crescuți în Germania și sunt în curent cu viața intelectuală de acolo—am crezut că ar fi interesant a vorbi ceva de cartea lui Liublinski care se refera la ultimele curente și idei din acea țară.

Liublinski se ocupă în cartea sa de modernismul artistic și literar în legătură cu întregul organizm al culturii și al vieții germane. Sunt mai ales foarte interesante paginile consacrate structurii sufletești a vremilor de azi.

Mă voi folosi de cartea lui Liublinski, ca la rândul meu să prezint cititorilor procesul variat și compact al mișcării literare din Germania.

I

De unde a eșit cuvântul acesta *Modernism*? Primul care l'a lansat a fost criticul vienez Herman Bar. Cuvântul acesta a fost creat prin analogia cuvintelor cari exprimau alte curente și idei, ca *antic*, *renaissance*, etc.

Or cât de variată a fost vremea corespunzătoare denumirilor de mai sus, *anticitatea*, *renașterea*, totuși a existat o oarecare putere care o concentra sub aceeași denumire. Același lucru spune Bar e și cu lumea contemporană, cu toată diversitatea tendințelor, curentelor, ideilor, ea poate fi grupată sub un nume, modernul, *die Moderne*.

Cam în aceiași vreme, când Bar vorbea de această putere care concentrează în sine toate frământările unei epoci, un scriitor german Theodor Fontan spunea într-o piesă a sa: «Uite, aci e granița; aci se termină trecutul și începe viitorul... Cine nu știe lucru acesta astăzi, îl va ști mâine.»

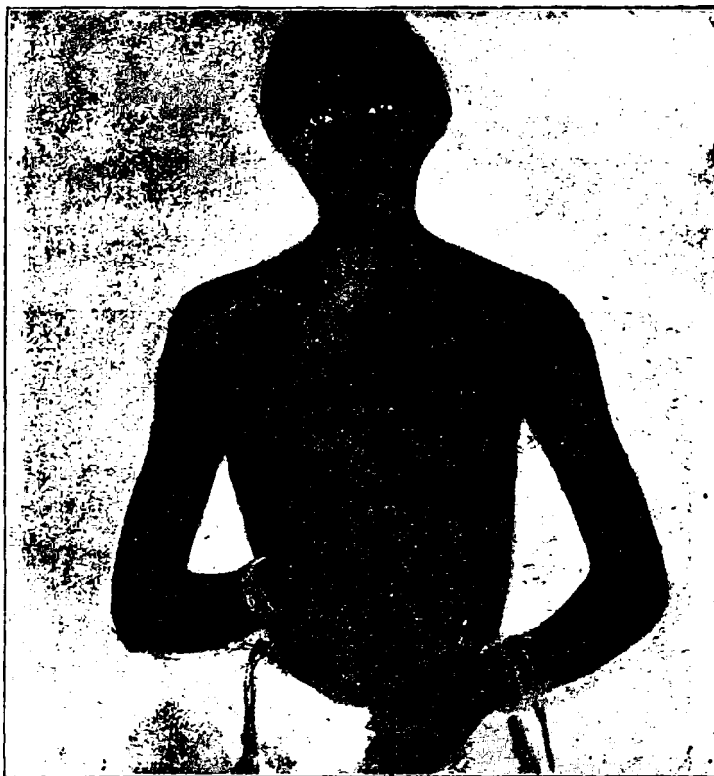
De ce putere și de ce frontieră era vorba, s'a putut vedea, când s'au început mișcările politice. E curios, dar creatorul modernismului a fost Bismark. Bismark părăsea scena. Legea contra socialiștilor căzuse. Democrația și ridicase fruntea îndrăzneată. În arena istorică năvăliseră masele. Lucru acesta nu se mai întâmplase. Masele nici o dată n'au făcut politică, nici chiar în Atena. Politică, în înțelesul adevărat al cuvântului, nu făcuse nici burghezia, căci politica e setoasă de putere, politica tinde spre organizație. Or burghezia a fost pururea anarhistă, ea a negat în tot deauna ideea de Stat, ea era pătrunsă de ideile manchesteriene și ar fi fost gata să lase puterea în mâinile or cui numai să aibă ea libertatea de ași face treburile. Cu politica se ocupa numai clerul și aristocrația mare. Numai ei tindeau la putere și numai ei diriguiau mașina statului. În felul acesta începuse să facă politică, proletariatul.

Proletariatul—era produsul unei noi manifestații istorice, era produsul orașelor mari, al industriei, al tehnicii, al întregului acest proces, care schimbasesc fizionomia întregii vieți și nimicise vechea idilă a Germaniei bătrâne.

Proletariatul acesta își avea prietenii și dușmanii săi. Unii aparțineau burgheziei liberale, ceilalți erau din cercurile conservatoare ale agrarienilor și ale junkerilor. Acestea fuseseră în vreme două mari curente a inteligenței germane.

Părinții celor dintâiu—a liberalilor—au făcut revoluția din '48. Ei uitaseră însă originea lor revoluționară, de mult trecuseră în arhive idealurile lor și trăiau din zi în zi, negândind la nimic, afară de bogăție și procreșală. Copiii liberalilor erau nemulțumiți de părinții lor, lupta între ei începuse de mult dar ea a fost hotărâtoare în 1870, în anii războiului Germano-Francez. Toți au așteptat rezultatul războiului, în care au pus toată nădejdea lor culturală. Războiul s'a terminat dar Germania învinsese Franța înarmată nu și Franța culturală. Lupta între părinții și copiii germani, a devenit și mai teribilă; cei tineri doreau o cultură nouă, o artă nouă și înțelegeau că acestea nu se puteau dobândi fără o viață

nouă. Viața asta nouă eră în politică, în industrie, în masele populare. Tinerimea însă nu pricepea lucru acesta sau îl pricepea pe jumătate. Ei vedeau complexurile vieții și ale culturii, dar ei vedeau toate acestea ca în vremurile părinților lor, sub lumina revoluționară jacobină. Ei nu pricepeau legăturile cari existau și le căutau în tradițiile organizațiilor psihice create de alte vremuri. Oamenii erau romantici. Ei erau în opoziție

C. C. STORCK

Panou decorativ

și căutau legături cu aceia cari formau opoziția vremurilor, cu proletariatul. Radicalismul lor se întâlnește cu radicalismul politic al maselor. Dar romantismul lor nu se putea întâlni cu dialectica contemporană. Ei căutau cu forța să împace romantismul lor cu dialectica vieții. Și din aceasta n'a eșit decât misticism, fantastism, mitologie. *Așa s'a început modernismul în Germania.*

La ordinea zilei eră problema socială. Dar generația aceasta nu putea să și închipuie că chestiunea socială e compusă din o mulțime de probleme separate, topite însă toate într'un proces evoluționist. Ei se apuiau numai de o singură problemă sp. p. de combaterea alcoolismului, de combaterea sărăciei prin case de ajutor și credeau că sunt stăpâni pe tot. Oamenii aceștia trăiau ca niște orbi, erau monomani. În orice direcție a vieții ar fi privit ei, vedeau numai acea parte care îi nteresa, așa că toate tendințele lor nu ajungeau la nici un rezultat.

Cu totul altfel eră inteligența conservatoare. Ea nu fusese fermecată de noile prefaceri. Ea nu căută o viață nouă, din potrivă căută a conserva tot ce eră vechi. Ea eră vrășmașă orașului și a proletariatului. Cum însă, burghezia și proletariatul o amenința, ea s'a interesat singură de problemele sociale. Dar din alt punct de vedere, decât o făceau liberalii. Ea caută să explice și să susție pentru sine situația ei privilegiată. Și conservatorii

erau ca și inteligența liberală romantici, dar romantici raționali și apărători ai *statului quo*. Ei explicau ca și liberalii dreptul lor de a fi, pe baza teoriilor lui Darwin: Natura ziceau ei, nu cunoaște egalitate, totul e bazat pe lupta pentru existență. Noi avem de partea noastră prin luptele trecute superioritatea asupra celorlalți cari abia acum intră în viață.

Și lucru curios, oamenii aceștia au fost susținuți în credințele lor și în idealul lor de trei oameni geniali. Fără Bismark, Schopenhauer și Wagner, ideologia conservatoare n'ar fi trăit nici o zi.

Bismark a creat nenaturalul natural. El știa ce însemnă capitalismul pentru agrarieni. El a încurajat toate mișcărilor agrarienilor contra orașelor și proletariatului. Romantizmul lui era dragostea pentru pământ și natură. Numai un lucru îl deosibează de ceilalți agrarieni, el era un diplomat. El jucă pururea va-banc și știa

ST. LUCHIAN

să-și ascundă ura lui de om al clasei sub masca de binefăcător al întregii națiuni. Romantizmul de rasă și de clasă a devenit în mâinile de fer ale cancelarului, romantizmul poporului.

Apărătorul intereselor clasei agrare, Bismark a devenit eroul și conducătorul naționaliștilor. Dar faptul acesta nu l'oprea să se unească — dacă simțea nevoie — și cu capitaliștii și cu burghezii.

Aceiași generație care credea în Bismark, citea pe Schopenhauer și puneă în practică filosofia acestuia. De și în învățăturile lui Schopenhauer nu era nimic întăritor, totuși în personalitatea lui a filozofului erau elemente, cari puteau susține spiritul vremii. Lui Schopenhauer nu îi plăcea politica. Scopul politicii, era după el, ca statul să-i apere averea lui. Capitalurile sale el le încredințează soldaților prusieni, cari apărau organizația socială de pe atunci contra revoluționarilor din 1848. Dar Schopenhauer era fiul unui republican neastâmpărat. Paralel cu indiferentizmul lui pentru mișcărilor politice, în el trăiau instinctiv ideile revoluționare ale veacului al XVIII. Aceasta și era contradicția lui intelectuală. Mai era încă ceva în contradicție cu natura sa. Schopenhauer a fost egoist și invidios. Când erau în joc afacerile sale, el se simțea nevoit să arate Universului că filozoful în afacerile particulare nu e

asa de naiv, cum se crede, și că poate să-și facă treburile ca orice bun negustor. În același timp el simpatiza cu toți revoluționarii și răsvrățiții. El simpatiza în ei, puterea asta de împotrivire, voința asta pentru viață și în același timp toată suferința care era legată de această viață, și de care el se credea obligat să elibereze pe om.

Ca să iasă din această încurcătură Schopenhauer n'a putut. Și nu i-a trecut măcar prin minte că contradicția asta era propria lui tragedie. El a lărgit-o pe întregul univers. Universul — e voința ascunsă pentru viață, e iadul; singura scăpare e — sinuciderea universală. Dar această filosofie pesimistă și de nimicire, se împacă foarte bine cu înțelepciunea vieții. Schopenhauer cânta în fiecare dimineață din flaut și trăia cea mai burgheză din vieți. Geniul lui metafizic se frământa în norii roși sângeroși ai suferinței și setei cosmice, iar spiritul pământesc, empiric, se împacă cu condițiile pământeste.

Legătura era aceasta: viața pământească nu era bună la nimic. Și chestiunea era să nu se susție starea de fapt, să nu se caute a preînnoi viața. De altfel, de problemele acestea se puteau ocupa «vrei». Oamenii superiori, «aricii», nu trebuiau să se intereseze de nimic.

În așa chip, zăpăceala romantică, care dănuia în acea epocă, a căpătat o explicație metafizică prin Schopenhauer.

Wagner l-a pus pe Schopenhauer în muzică. Wagner fusese revoluționar în 1848. El nu-și putea reprezenta politica decât sub forma iacobinismului revoluționar-burghez. Desamăgit în 1848, el rămâne desamăgit în general în toată politica. Dar instinctul revoluționar și-a continuat în el opera lui revolu-

ționară. Wagner trăit într'o legendă revoluționară, în extaz; și credea în desăvârșirea omenirii prin cele mai mici fleacuri. De aci desvoltarea mitologică în operele lui artistico-muzicale. De aci cea muncă în miniatură în însăși latura suferinței și a desasperiții omeniești. El a unit într'o poezie admirabilă și în muzică, puterea croizmului cu suferința poetică, lacrimile neplânse și înclinările cele mai desasperate. În persoana lui sunt adunate toate caracterele epocii sale, extazul individual, extazul sfertării în cele mai mici amănunte.

Grație lui Bismark, Schopenhauer și Wagner, nenaturalul a devenit natural. Dar lucrul acesta nu s'a putut continua multă vreme.

Entuziazmul și decepția, extazul și fleacurile, perspectiva universală și detaliile practice, nu puteau merge departe. Evoluția trebuia să-și facă drumul, și asta trecând peste Bismark, Schopenhauer și Wagner. Primul care a înțeles aceasta, a fost Nietzsche.

Nietzsche n'a fost romantic. Nietzsche a fost clasic. Asta o arată tot ceace a iubit și a știut Nietzsche. El a iubit vechea Eladă, Renașterea, relațiile organice ale societății. El știa ritmul fiecărei culturi, organizarea fiecărei ideologii. Nietzsche a dat o mare însemnătate priecoperii, inteligenței, logicii. La urma urmelor, toată filosofia lui se poate rezuma în aceasta: pentru a face

Portrete

omenirea posibilă de a fi fericită trebuie să ridici inteligența și geniul omului. Universul și logica lui — iată idealul lui Nietzsche. Legea asta a găsit-o în propriul său creier și a voit s'o lase, ca maximă, tuturor.

El a fost la început sub influența lui Schopenhauer și a lui Wagner, dar repede s'a scuturat de înrâurirea lor. El a devenit mai întâi de toate vrășmașul spiritului vremilor sale. Pe el îl neliniștea amalgamul atâtor începuturi. L'enervau combinațiile extazului cu detaliile obișnuite, metafizica și burghezismul. Nietzsche a visat o organizare culturală a vieții care va fi puternică și mare. El a declarat război tuturor ideologiilor fără caracter ale epocii sale. Dar relațiile sociale ale vremii erau turbure. Nietzsche a fost psihologul vremilor sale, nu și sociologul. El a priceput rezultatul dar n'a știut cauzele. El și-a început activitatea în literatură în 1870, în vremea înfrângerii Franței. Epoca a-

C. ARICESCU

Peisaj

ceasta în istoria Germaniei e caracterizată printr'un amestec de tunuri, puști, civilizație, cultură. Nietzsche căută cauza acestui amalgam. «Rasa și sângele» se spunea pe atunci. «Rasa» — repetă și Nietzsche. Diferența era numai că pe când pentru contemporanii lui rasa și sângele cel mai bun erau ale acelor cari stăpâneau pe atunci Germania, pentru Nietzsche ele nu erau încă găsite și abia trebuiau să fie create. Nietzsche a împărțit universul în două: aristocrația și democrația. Democrații — erau vandalii, paria. Ei au creat, e drept — tot ce există într'o civilizație, dar ei n'au putut crea cultura. Cultura va fi creată de aristocrație, bine înțeles de aristocrația viitoare, nu de cea de azi. El a visat un supra-om. Și clasic prin natură și tendințe, el a devenit romantic prin rezultatele filozofiei sale. Nietzsche n'a învins romantismul epocii sale, dar el i-a dat o lovitură prin contradicțiile sale și a pregătit o nouă cale evoluției. El a complectat structura sufletească a vremilor sale, pline de contradicții. Amândouă rolurile acestor contradicții au devenit mai cunoscute, mai limpezi. Ele au găsit ecou în școlile literare ale tinerei Germanii.

Dar despre aceasta într'un viitor articol.

DR. I. DUSCIANU

TIPURI SOCIALE: NIHILISTUL INTELECTUAL

I.

Nu este vorba despre membrii partidului politic din Rusia, cari țintesc la nimicirea organizației sociale actuale a statului rusesc și la înlocuirea ei cu alta, pe care o cred mai bună.

Intre nihilistul politic și nihilistul intelectual este o complectă deosebire. Pe când la cel dintâiu nemulțumirea este o stare trecătoare, a cărei dispariție este condiționată de îndeplinirea unui ideal politic; la cel de al doilea, ea este o stare sufletească *permanentă*, care deci nu mai poate fi înlocuită prin nimic.

Pentru nihilistul intelectual, totul se reduce la nimic, la neant. Pe dânsul nimic nu-l poate satisface pe deplin. El nu se mulțumește niciodată numai cu relativul, și cum *absolutul* nu există și nici nu poate să existe, dânsul este veșnic într'o continuă nemulțumire.

O situație prezentă, oricât de plăcută ar fi, pentru nihilistul intelectual își pierde din farmec, prin faptul că e trecătoare. Sunt foarte sugestive în această privință următoarele versuri ale lui *Sully-Prodhomme*:

„Ici-bas tous les lilas meurent,
„Tous les chants des oiseaux sont courts;
„Je rêve aux étés qui demeurent
„Toujours.

„Ici-bas les lèvres effleurent
„Sans rien laisser de leurs velours;
„Je rêve aux baisers qui demeurent
„Toujours.

„Ici-bas tous les hommes pleurent
„Leurs amitiés ou leurs amours;
„Je rêve aux couples qui demeurent
„Toujours.“

Acciaș nemulțumire o găsim și la *Leconte de Lisle*, când spune:

„Ah! tout cela, jeunesse, amour, joie et pensée,
„Chants de la mer et des forêts, souffles du ciel
„Emportant à plein vol l'espérance insensée,
„Qu'est-ce que tout cela qui n'est pas éternel?“

Este cea mai mare nenorocire a nihilistului intelectual, că dânsul judecă totul *prin contrast*, comparând totdeauna ceace este, cu ceace *ar trebui* să fie. De aici provine permanenta lui nemulțumire.

Este firesc, ca o stare rea din prezent să-ți deștepte aspirația către una bună; dar când o stare, ori cât de bună ar fi, îți deșteaptă dorința alteia, cu neputință de îndeplinit,—atunci nu te poți simți fericit niciodată. Dorind fericirea permanentă, dorești imposibilul.

Nihilistul intelectual știe aceasta foarte bine și de aceea se simte atât de nenorocit. El nu cunoaște altă permanență decât a nefericirii sau, în cazul cel mai favorabil, a mulțumirii trecătoare,—ceace este aproape tot una.

Cum privește el progresul? Ca o simplă schimbare, ca un rezultat al setei nesecate de mai bine a omeni-

rii, care odată realizat nu-ți mai produce nici măcar iluzia fericirii.

„*Le progrès conquête derisoire,
N'offre au mal, seul réel, qu'un remède illusoire ;
Les sciences, les arts ne font que découvrir
Des raisons et créer des chances de souffrir ;
Chaque instinct n'est qu'un piège et l'amour qu'une
fembûche
Où le couple, attiré par l'espèce, trébuche.
Volonté ! ton salut c'est de tendre au néant !*“
(Sully Prudhomme)

Nihilistul intelectual ar putea fi comparat cu un călător pe care, din cauza imaginației lui prea dezvoltate, nimic din celece vede nu-l farmecă, fiindcă și le a închipuit cu mult mai frumoase și mai impunătoare de cât sunt. Dorința lui este, să revie de unde a plecat și să se odihnească de oboseala drumului, care mai mult l-a ostenit, decât l-a satisfăcut.

Această comparație îmi amintește celebrele versuri ale lui *Leconte de Lisle*.

„*Et toi, devine mort où tout rentre et s'efface,
Accueille les enfants dans ton sein étoilé.
Affranchis-nous du temps, du nombre et de l'es-
pace,
Et rends-nous le repos que la vie a troublé.*“

Credem că este de prisos să mai spunem, că nihilistul intelectual este și nu poate să fie decât *pesimist*.

Intre nenorocire și desgust oscilează viața omenească,— spune *Schopenhauer*. Nihilistul intelectual chiar dacă recunoaște existența unor clipe de mulțumire; dar, prin faptul că sunt iute trecătoare, nu le prețuiește mult.

Nihilistii intelectuali se recrutează dintre firile cele mai distinse prin inteligență și simțire. Ei sunt de regulă oameni, cari au explorat toate domeniile gândirii, căutând cu aviditate să găsească fericirea; iar concluziile dezolante la cari au ajuns, provin poate tocmai din cauza acestei prea mari aprofundări.

Omul prost sau mediocru nu poate — spre fericirea lui — să devie nihilist intelectual. Mai întâiu de toate, el nu este în stare să se înalțe așa departe cu gândirea și, afară de aceasta, dânsul este mai puțin pretențios. Pentru el viața simțurilor precumpănește cu mult asupra vieții mintale. Iar când ele sunt satisfăcute, se simte destul de mulțumit. In ceeace privește viața intelectuală, sau că n'are curiozitatea să-și explice nimic—se știe că lipsa de curiozitate este o *calitate* a proștilor—sau se mulțumește cu explicările ipotetice ale religiei.

O altă cauză a suferinței celor mai mulți nihilisti intelectuali, este *scepticismul*. Afară de siguranța lor despre neantul existenței, dânsii se îndoiesc de persistența unor situații, care de altfel, își au farmecul lor. Când, de exemplu, o femeie încredințază pe un nihilist intelectual despre deplina ei iubire, dânsul—chiar dacă o iubește—nu se simte transportat de această fericire atât de rară, căci numai decât îi apare în minte întrebarea: De unde știu că mâine nu mă vei părăsi? Orice încercare de a-l convinge despre contrariul, este de prisos; fiindcă,

afară de nenumărate exemple de nestatornicie a iubirei, pe cari ți le citează, dânsul îți aruncă axioma, că nimic nu e mai schimbător decât simțirea.

Această chinuitoare stare sufletească a scepticului care, chiar în paroxismul iubirii, se simte chinuit de grozavele chinuri ale geloziei, a fost admirabil descrisă de *G. d'Annunzio*, în următorul pasaj, cu care începe celebrul său roman *Trionfo della morte*:

«Crezi tu, George, că nu te mai iubesc?»

«—Ei bine, nici decum—spuse dânsul; cred că mă iubești. Dar cum ai putea să-mi dovedești că mâine, peste o lună, peste un an, în totdeauna, te vei simți tot atât de fericită să fii a mea? Poți oare să-mi probezi că astăzi, în această clipă chiar, îmi aparții cu totul? Ce stăpânesc eu din a ta ființă?»

«—Tot.

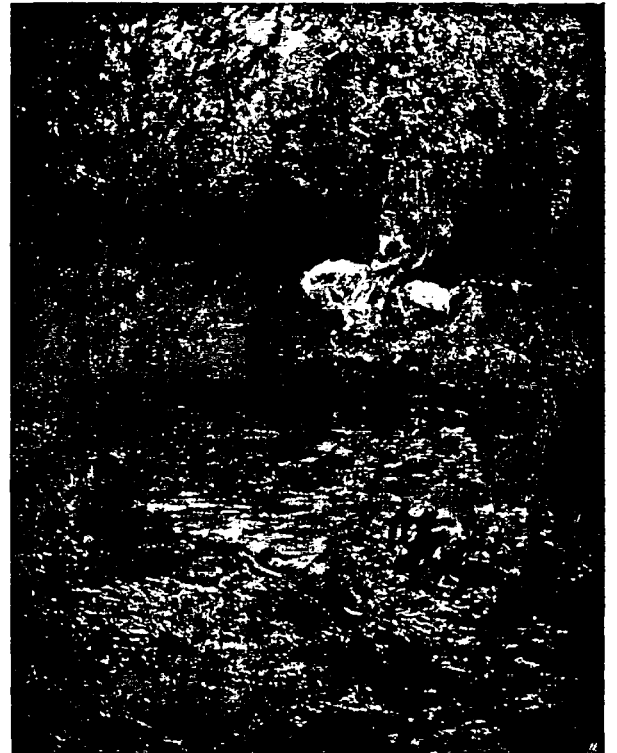
«—Nimic, sau aproape nimic. Și nu am tocmai ceeace aș vrea mai mult să pot avea. Pentru mine ești o necunoscută. Ca orice creatură omenească, ai ascunsă în adâncul sufletului tău o întregă lume, ce mie îmi va rămânea veșnic nepătrunsă și pe care nici delirul celei mai arzătoare pasiuni nu mi-o va putea descoperi. Din senzațiile, din sentimentele, din gândurile tale, eu cunosc numai o foarte mică parte. Cuvântul este un mijloc necomplet de a exprima gândirea și simțirea. Sufletul nu se poate destăinui. Sufletul tău, nu-ți stă în putință să mi-l dai. Și chiar în extazul celor mai mari plăceri, noi rămânem doi, veșnic doi, despărțiți, străini unul de altul, singuratici în ceeace privește inima. Îți sărut fruntea și poate că sub această frunte a ta este ascuns un gând cu privire la un altul. Îți vorbesc și poate că vreuna din frazele mele îți deșteaptă în minte amintiri de altă dată, străine cu totul de iubirea mea. Trece un om, te privește,—și de unde știu, că această neînsemnată întâmplare nu-ți trezește în suflet vre-o emoție, pe care eu nu sunt în stare s'o ghidec? Și nici odată nu voi putea ști, dacă clipa de față nu este luminată de reflexul vieții tale din trecut... Ah! de această viață am o frică nebună! Sunt lângă tine și aceasta îmi este de ajuns ca, într'unele ceasuri, să mă simt copleșit de o desfătătoare fericire. Te desmierd, îți vorbesc, te ascult, mă las cu totul cufundat în plăcere. Deodată un gând mă îngheață. Și mă întreb, dacă nu cumva, fără să-mi dau seama, ți-am deșteptat în minte fantoma unei senzații deja gustate cu altul,—sau ți-am pricinuit o tristețe, provenită din amintirea unui trecut îndepărtat. Niciodată nu voi putea să-ți exprim întreaga mea suferință. Această ardoare, care mă legăna în iluzia că sufletele noastre se absorb unul într'altul, se stinge dintr'o dată. Sufletul tău mi se ascunde, se îndepărtează, îmi devine inaccesibil. Și rămân singur, într'o spăimântătoare singurătate. Zece, douăzeci de luni de viață împreună, nu mai servesc la nimic. Imi pari tot așa de străină ca și atunci, când încă nu mă iubi ai. Și încetez de a te mai desmierdă, deviu tăcut, liniștit în aparență, temându-mă ca nu cumva o agitare or cât de mică să nu turbure, în adâncul sufletului tău, drojdia unei vieți deja trăite. Și atunci ne coprinde, ne apasă o tăcere îndelungată și neliniștită, în care se pierde fără folos și

G. D. MIREA

Portretul D-rei

KIMON LOGHI

La marginea lacului

FR. STORCK

Agricultura

D. D. MIREA

Păstor

FRITZ STORCK

Industria

A. G. VERONA

*La isvor*KIMON LOGHI *Dimineața*N. VERMONT *Fragment din triptic*N. VERMONT *Fragment din triptic*

A. SEGAL

Interior

ST. POPESCU

Popas

IP. STRĂMBU

In atelier

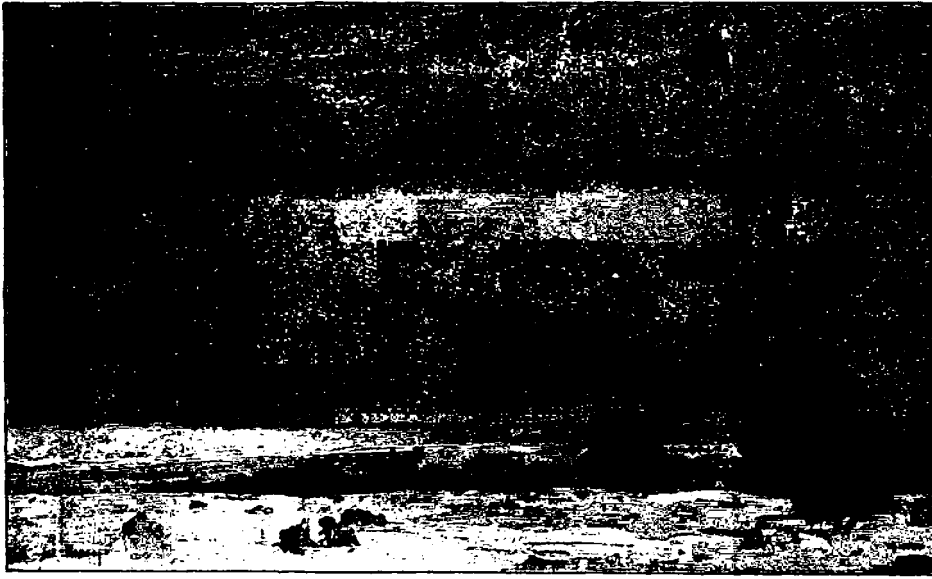
I. IOANID

Cap de Figancă

D. HARLESCU

Baba Catinca

ST. POPESCU

Furtuna

I. STOICA

*Drumeț*C. BRANCUȘI *Cumințenia pământului*

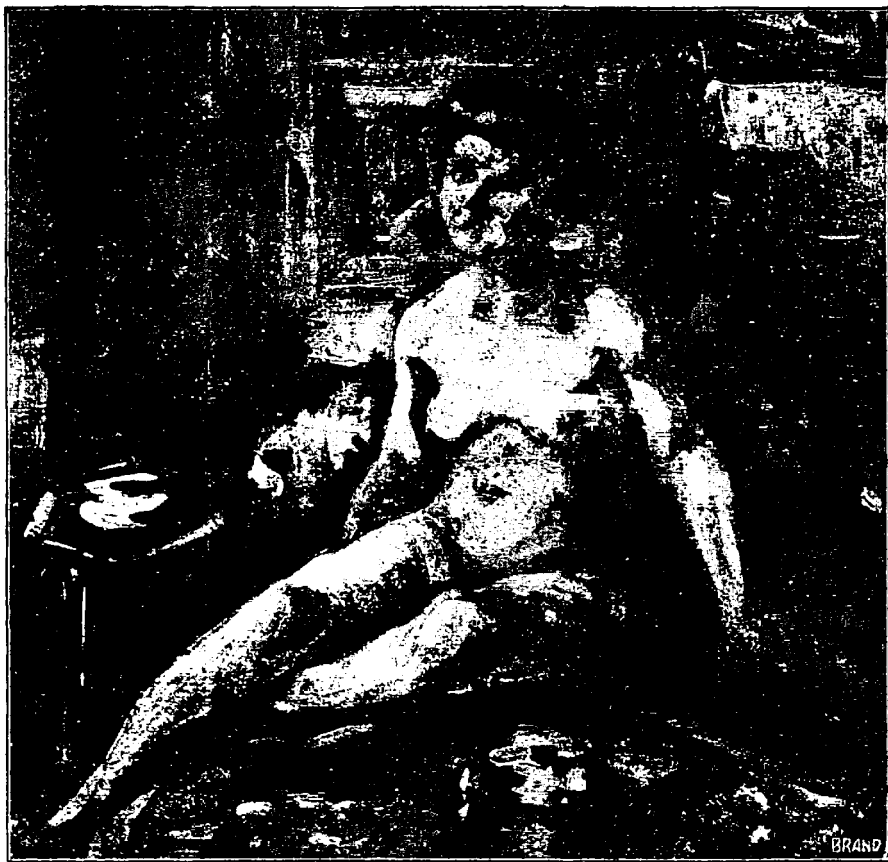
I. AL. STERIADI

In port (Brăila)

I. STOICA

Portret de fetiță

G. PATRAȘCU

Pe canapea (Studiu de nud)

G. PATRAȘCU

Studiu de cap

O. SPAETHE

Cap de expresie

N. VERMONT

Panou decorativ (Musele)

KIMON LOGHI

Fetiță

ST. LUCHIAN

Haham din Moinești

L. BASARAB

Dus pe gânduri

N. VERMONT

Fragment din triptic

G. RESSU

Țărănci din Vlaici

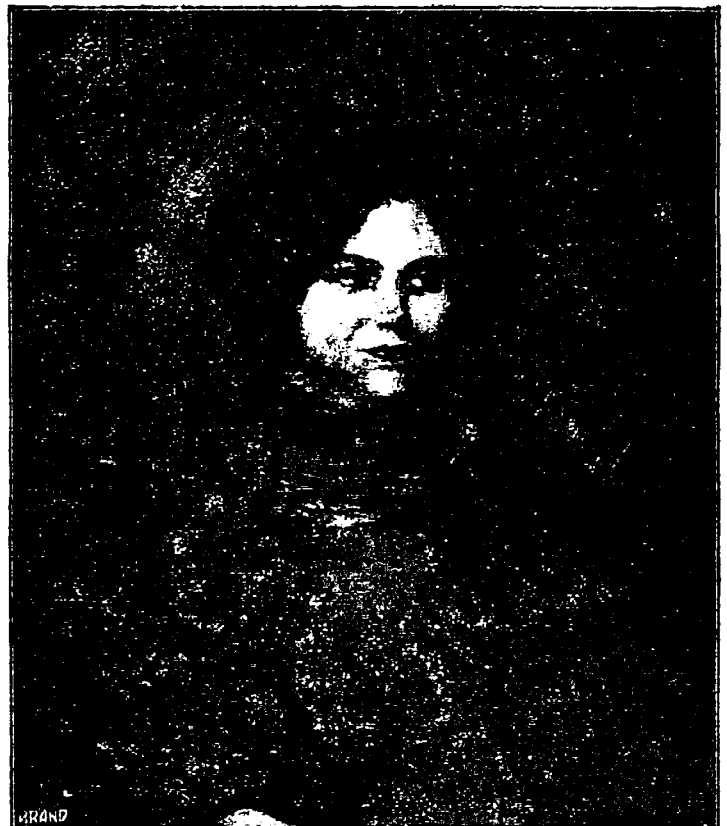
L. BASARAB

Modelul

G. MARCULESCU

Înainte de oglindă

ARY MURNU

Portretul d-rei Cocea

AL. C. SATMARY

Toaca

G. MARCULESCU

Pălăria verde

FILIP MARIN

Diana

I. TEODORESCU-SION

„Nevermore“

ticăloșește toată puterea iubirii noastre. Te întreb «La ce te gândești», și tu îmi răspunzi prin aceiași întrebare. Gândirea mea îți este necunoscută. Din minut în minut, golul între noi devine mai mare, tot mai mare, până când, în cele din urmă, ia proporția unui abis...»

Să ne închipuim că un nihilist intelectual a obținut un succes; că, bunăoară, scrierea sa a fost bine primită și că l-a înălțat chiar la celebritate. Credeți că s'ar simți fericit? Nici decum. Convins fiind despre fluctuațiile opiniunilor și gusturilor omenești,—el se va îndoi de persistența acestei celebrități. Ca să cauți a-i dovedi că se înșală, ar fi o șfortare zadarnică, fiindcă îți va cită zeci și sute de cazuri de celebrități efemere. Mărirea și gloria ce se obțin prin lupte politice sau prin războaie, nu numai că nu-i ispitește, dar pe mulți îi fac să surădă. Și poate că nu sunt tocmai rari aceia, în a căror minte să nu răsune adesea dezolantele reflecții ale lui *Hamlet*, din cimitirul dela Elsenour.

Urmărind cu mintea prefacerile prin care a trecut țărâna regească a lui Alexandru cel Mare, de ce n'am ajunge la concluzia, că s'ar putea ca în timpul de față să lipească vrana vreunui butoiu?

Horățiu.—Ar fi să mergem prea departe cu subtilitatea judecății.

Hamlet.—Nu, pre legea mea, nici de cum. Dar urmărindu-i peripețiile prin care în adevăr s'ar fi putut să treacă,—ajungem la aceste drepte încheeri: Alexandru a murit; Alexandru a fost îngropat; Alexandru a devenit țărână; țărâna este pământ; din pământ se scoate huma. Și pentru ce n'am admite că această humă în care dânsul s'a prefăcut, nu s'ar putea ca să fi fost întrebuințată la lipitul unui butoiu cu bere, bunăoară? Marele Cesar, mort și devenit pământ cleios, cărpește poate crăpătura zidului vreunei case, pentru a împiedică pătrunderea viforosului crivăț al iernei. Și când te gândești că a fost un timp, în care acest pumn de țărână avea sub stăpânirea lui o lume întregă!

II

Dacă ai convingerea despre nemernicia tuturor și dacă, pe de altă parte, știi cât de relative și supuse schimbării sunt unele judecăți și simțiri ale oamenilor. — atunci pentru ce nu te mărginești la cea mai complectă neactivitate?—Aceasta este întrebarea foarte logică, ce s'ar putea face nihilistului intelectual.

Acest ciudat fenomen sufleteș, această contradicție între gândire și purtare se întemeiază pe mai multe cauze.

Mai întâiu de toate, este la mijloc și o cestiune fiziologică. Omul prin firea lui, nu este făcut să stea în neactivitate. Dânsul trebuie să-și ocupe corpul, mintea sau pe amândouă cu ceva. Cea mai grozavă osândă este condamnarea la complectă inacțiune. S'a observat că mulți osândiți, cari au fost izolați în celule și puși în neputință de a lucra, au înnebunit or s'au sinucis.

În sfârșit, este fapt indiscutabil, că omul nu poate sta cu totul neocupat. S'ar putea obiecta atunci, că mai este un mijloc de eșire și anume *sinuciderea*. Adevărul e, că unii o săvârșesc; cei mai mulți însă nu,

fiindcă instinctul conservării vieții e mai puternic decât voința lor.

Ceeace-i face pe foarte mulți să nu stea în neactivitate, sunt micile ambiții, de care un suflet omeneș — oricât de sceptic ar fi—este stăpânit, și micile vanități, pe care orice nihilist intelectual le are în grad mai mare sau mai mic.

Însă cei mai de admirați și de respectați sunt aceia, pe cari *sentimentul datoriei* îi stimulează la luptă. Exemplul cel mai măreț și cel mai clasic în acelaș timp este *Marcu Aureliu*, Împăratul-Filosof.

Poate că nu există nihilist intelectual, care să fi zăgrăvit mai bine vanitatea gloriei și a tuturor. Din tezaurul său de cugetări este destul, să reproducem numai pe următoarea, în care dânsul trece în revistă tot: «Durata vieții omenești este un punct; materia, un flux neînterupt; senzația, un fenomen obscur; corpul, o masă supusă stricăciunii; sufletul, un vârtej; soarta, o enigmă; reputația, ceva neîntemeiat pe dreapta judecată. Cu un cuvânt, în ceeace privește corpul, totul este ca un fluviu care curge; iar în ceeace privește sufletul, totul este vis și fum, viața este o luptă, o poposire de călător; renumele postum este uitarea.»

Și cu toată această filosofie dezclantă, după citirea căreia par'că te cuprinde o sete nebună de a intra mai repede în eternul nimic,—*Marcu Aureliu* a fost un om de acțiune, care a susținut războaie în potriva barbarilor, cari amenințau Imperiul roman. Ceeace l-a îmbărbătat, n'a fost setea de glorie, despre a cărei nemăsurată vanitate eră pe deplin convins; dar răspunderea morală, datoria de a salva Imperiul, ale cărui frâne le deținea.

S'ar putea oare să existe exemplu mai înălțător decât acesta?

* * *

La noi, ca tip clasic de nihilist intelectual, trebuie socotit *Eminescu*. Din cele mai bune poezii ale sale se desprinde o convingere adâncă despre eterna zădărnicie a tuturor și un scepticism indiscutabil.

„A fi? Nebunie și tristă și goală:

„Urechea te minte și ochiul te'nșală.”

Se observă câte odată la dânsul un avânt de luptă o tendință de reacțiune în potriva relelor și nedreptăților din omenire; însă aceasta este ceva cu totul trecător, căci numai decât intervine cugetarea dezolantă, că totul este de prisos. Cel mai plastic exemplu care ilustrează aceasta, este poezia *Împăra' și Proletar*. Nedreptatea, a cărei victimă este aproape întreaga omenire, îl revoltă și-i scoate accente de indignare și de îmbărbătare la luptă, pentru dreptatea celor obișduiți. Însă curând ea dispăre în fața convingerii, că răul este inerent omenirii și că deci orice luptă este de prisos.

„Când știi că visu-acesta cu moarte se sfârșește,

„Că'n urmă-ți rămân toate astfel cum sunt, de dregi

„Ori cât ai dreg'e 'n lume, atunci te obosește

„Eterna alergare ș'un gând te-ademeneste:

„Că vis al morții-eterne e viața lumii 'ntregi”.

Astfel fiind, atitudinea cea mai potrivită ce trebuie să adoptăm, este *viața contemplativă*. Privitor ca la teatru, tu în lume să-ți închipui — spune *Eminescu*. —

Fericirea este o iluzie, deci să nu umblăm după himere.

„Nici incline a ei limbă
 „Recea cumpăn'a gândirii
 „In spre clipa ce se schimbă
 „Purtând masca fericirii,
 „Ce din moartea ei se naște
 „Și o clipă fine poate;
 „Pentru cine le cunoaște,
 „Toate 's vechi și nouă toate“.

Celce are cunoștiință numai de activitatea literară a lui Eminescu, nu-l cunoaște complect. Cu totul altul este în activitatea sa politică.

Pe când în cea dintâiu ni se înfățișează ca nihilist intelectual; în cea de a doua îl vedem ca om de acțiune, care propagă anumite idei de luptă, care urmărește un plan hotărât.

Din mărturisirile celor ce l-au cunoscut personal reese, că dânsul a fost un entuziast naționalist,—nu în sensul îngust și pătimăș cum înțeleg unii de azi naționalismul—care ori de câte ori era vorba despre poporul român, se înflăcăra.

Din punctul de vedere al logicei pure, este greu să ne explicăm cum se pot acomoda nihilismul intelectual cu activitatea socială; însă, dacă ne dăm seama de complexitatea sufletului omenesc, acest ciudat fenomen psihic nu trebuie să ne surprindă atât de mult. Poate că nu aceasta este singura ciudățenie, ce se observă la mentalitatea omenească. Această contradicție sufletească a remarcat-o și *Taine* la dânsul: «In noi—scrie lui *Prevost-Paradol*—avem două ființe: o conștiință sceptică și batjocoritoare, care se amuzează a privi și a batjocori obiceiurile și inclinațiunile noastre primitive. Obiceiurile și inclinațiunile își urmează mersul sub ploaia batjocurilor. Și astfel muncim cu toată seriozitatea, fără însă a ne lua în serios...¹⁾

III

După cum se vede din cugetările lui *Marcu Aureliu*,—care a trăit acum 19 secole,—nihilismul intelectual a existat și în vechime.

În literatură, *Hamlet*²⁾ este tipul cel mai expresiv al nihilistului intelectual și al scepticului, însă mentalitatea lui este complicată prin *boala voinței*.—Un alt tip este *Wilhelm* din romanul *Boala Secolului* de *Max Nordau*.

Indiscutabil că nihilismul intelectual e cu mult mai răspândit în timpul de față. Acest fapt se datorește mai multor cauze.

Mai întâiu de toate, în vechime filosofia nu era atât de mult practică. Preocupările omenirii erau de altă natură. Omul era mai stăpânit de greutățile materiale ale vieții și ale apărării împotriva dușmanilor. Speculațiunile filosofice ocupau pe foarte puțini, iar religia era a tot stăpânitoare. La mulți nihilismul intelectual era înlocuit prin acela, care se desprinde din religia creștină și care este un nihilism relativ numai. Este adevărat că apostolii creștinismului spun, că toate se reduc la nimic; însă numai cele din viața pământească, pe care dânsii o pun în antiteză cu cea eternă ce urmează după moar-

tea trupească. De aceea, nihilismul creștinismului nu este dezolant.

Nu putem vorbi despre nihilismul budist, căci mai tot poporul părtaș al religiei budiste trăește într'o stare vecină cu barbaria și deci este incapabil să filosofeze mai adânc. Nihilismul lui nu merită să se numească intelectual.

Sentimentul religios slăbindu-se treptat-treptat și, mulțumită progreselor neîncetate ale științei pozitive, întinzându-se meru credința că natura este nepăsătoare față de om, care nu este nimic altceva decât un instrument orb al ei, a fost firesc ca nihilismul intelectual să-și găsiască din ce în ce mai mulți părtași.

Ceeace a făcut ca pesimismul lui *Schopenhauer* să se răspândească atât de mult este, că dânsul a căutat să dea o înfățișare științifică durerilor vieții, exprimându-le sub forma unui sistem filosofic. Multe dintre argumentele lui sunt și rămân neînlăturabile.

IV

O chestiune foarte interesantă, dar greu de rezolvat, este dacă nihilistul intelectual e sau nu un tip patologic.

Dacă avem în vedere argumentele pe cari se întemeiază, ca să dovedească faptul, că la urma urmei toate se reduc la nimic; atunci trebuie să recunoaștem, că are cea mai deplină dreptate. Unele dintre ele sunt atât de evidente, în cât par chiar banale. Cine, de exemplu, n'a exclamat măcar odată în viața lui, că «viața este un nemi...»?

Ceeace însă pare straniu, dacă nu patologic, la nihilistul intelectual este, că acest sentiment, această tristă convingere despre nemernicia tuturor îl obsedează *totdeauna*,—fapt care la ceilalți oameni nu se observă. De ce, când ești iubit, în loc să te simți cu totul transportat de această rară fericire, de care sute și zeci de mii sunt atât de setoși, tu numai de cât să te turburi de temerea, că această iubire s'ar putea să fie schimbătoare? De ce, când vezi o femeie de o frumusețe îngerească, să ți apară în minte deodată ideea, că frumusețea ei este foarte trecătoare și că ceeace o așteaptă, este moartea timpurie sau bătrânețea, care o va transforma în caricatură? De ce, chiar în momentul când ai obținut un succes, numai decât să fii mortificat de întrebarea, pe care o auzi în adâncul sufletului tău, «la ce bun? Nu sunt toate trecătoare?»

S'ar părea că această ciudată asociație prin contrast esta ceva anormal,—știut fiind, că în starea normală, omul este absorbit de plăcerea prezentă și că o întâmplare fericită îi evocă idei plăcute, după cum una nenorocită îi recheamă în minte altele la fel sau asemănătoare cu ea.

V

Rolul social al nihilistului intelectual este dizolvant. Dânsul poate fi numit un distrugător de iluzii.

În mănăstirile trapiștilor este obiceiul, ca, ori de câte ori un călugăr întâlnește pe altul, să-i spue *Memento mori*. Această impresie ne fac nihilisții intelectuali. Ei caută în tot momentul să ne întipărească în minte tristul, dezolantul adevăr, că «toate trec». Ei sunt

1) *Taine* (H), *Correspondance*, II, pag. 126, Paris. Hachette, 1904.

2) N. Zaharia, *Hamlet*. („Rev. Idealistă“ Iunie și August 1907). j

deci cu totul opuși omului de acțiune, la care convingerea despre acest adevăr este întunecată de aspirații mai prozaice, dar care sunt o condiție de progres al omenirii.

Pătrunși fiind despre zădărnicia tuturor, mulți nihiști intelectuali prețuesc puțin sau chiar de loc situații sociale, la cari ceilalți râvnesc și pentru obținerea cărora se trudesesc o viață întregă.

Cea mai înaltă funcțiune ce a ocupat Leconte de Lisle, a fost aceea de sub-bibliotecar la Biblioteca Senatului. Însă aceasta nu l-a împiedicat să fie *Leconte de Lisle*.

Eminescu a sfârșit ca redactor de ziar în Țara românească și, după cum remarcă într'un admirabil articol poetul *Vlahuță*¹⁾, probabil că tot asta ar fi rămas și până astăzi. Admirările platonice, care i se arată acum, nu sunt o garanție că ar fi fost mai bine răsplătit.

Însă cel ce ar crede că *Eminescu* se simțea umilit de atribuția lui, s'ar înșelă. El eră mai presus de asemenea meschinării, convins fiind, că valoarea lui *intrinsecă* nu-i poate fi distrusă prin nimic de către nimeni.

Cu cât intelectualul este mai superior, cu atât nihilistul este moralmente mai vătămător. Ca filosof, el evidențiază neantul vieții și al aspirațiilor omenești. Ca literat, dă acestor dezolante adevăruri, o formă artistică și deci mai captivantă.

După cum unii oamenii se nasc înclinați spre veselie și, prin urmare, spre optimism; tot astfel alții au o deosebită înclinare la tristețe, deci la pesimism. Influența păgubitoare a nihilismului intelectual se exercitează în deosebi asupra acestora. Tristețea firii lor își găsește un punct de sprijin în lumea de dureri, descrisă cu atâta măiestrie de către unii filosofi și literați.

Filosofia și literatura pesimistă le agravează starea sufletească, înclinată deja și fără de aceasta către apatie și tristețe. Mulți amanți nenorociți, după ce au citit pe *Werther*, s'au sinucis. Mulți adepți ai filosofiei pesimiste au făcut acelaș lucru; poate că și *Hamlet* a făcut victime ale îndoelii și neacțiunii.

Dacă însă avem în vedere că numărul celor stăpâniți de zadarnice dorințe este atât de mare; dacă avem în vedere că numărul acelor deprinși să cugete și să reflecteze este atât de mic;—atunci ne vom convinge poate, că temerea de pericolul nihilismului intelectual este mai mult iluzorie. S'ar putea susține chiar, că este nevoie din când în când de câte unul care, adresându-se puzderiei de ariviști și vanitoși, să le spună: Păcătoșilor, desmeticiți-vă! Ce este goana aceasta nebună după niște plăceri, unce numai aparente, iar altele foarte trecătoare? De ce atâtea frământări zadarnice? De ce atâtea incorectitudini? De ce să vă mai pângăriți viața cu atâtea fapte murdare? Nu vedeți voi care este sfârșitul?

Reintrați în calca cea dreaptă, singura pe care se ajunge la bunul cel mai trainic: *liniștea sufletească întemeiată pe o conștiință nepătată*.

N. ZAHARIA

ȘCOLARE

NOUȚĂȚI PEDAGOGICE: SELF-GOVERNMENT

Scopul educației este câștigarea unor calități ale caracterului moral: spirit de observație, de inițiativă, de echitate, de responsabilitate... singurele cari ne pun în stare de a ne face singuri un drum în lume. Copilul trebuie să învețe că e liber de a trăi după cum îi place, dar că va suferi consecințele faptelor sale, că e născut pentru luptă, că drumul vieții e spinos și că va avea multe de suferit. Pe de altă parte însă, el trebuie adus la convingerea că greutățile vieții nu sunt de neînvins, dar că ele nu se pot învinge decât prin propriile noastre puteri.

La acest rezultat se poate ajunge nu numai prin întrebuițarea de metode bune în învățământ, dar chiar în educație și în disciplina școlară. Când, mai ales, e vorba ca copiii să câștige bune calități sociale, trebuie să lucrăm asupra lor, prin metode raționale și naturale, singurele prin cari se ajunge la bune rezultate. Căci dacă cineva ajunge să câștige niște apucături rele, aceasta tocmai din pricină că i s'au predat, ca să zicem așa, prin metodele cele mai raționale. Pentru aceasta n'avem decât să cugetăm prin ce metode ajunge un copil să spue minciuni, spre pildă.

Se pare că nimeni n'a înțeles până acum acest lucru mai bine decât Americanii, oameni cu calități superioare tuturor popoarelor. Școala lor este bazată absolut pe acest principiu, al metodelor celor mai raționale și mai naturale, al căror produs ei sunt. Metodele lor de învățământ precum și organizarea disciplinei școlare, tind să facă din fiecare copil un cetățean liber și conștient de drepturile și datorile sale. Și în aceasta, școala americană nu se aseamănă cu școala nici unui popor de pe continentul nostru.

În ceea ce privește disciplina, ea nu se menține în școală prin ajutorul pedepselor sau a recompenselor, după cum ea se menține în cea mai mare parte din școlile noastre. Zic în cea mai mare parte, pentru că de câțva timp, și la noi, în câteva școli, se fac încercări de a se menține disciplina și în alt chip. Mei mult încă în Statele-Unite, disciplina școlară este lipsită de orice constrângere și este bazată tocmai pe principiul celei mai largi cooperări a copiilor.

Ceea ce numesc Americanii *Self-government* este sistemul de a se governa singur după legile făcute de el însuși. După acest sistem, cu toți, elevi și profesori, i-au parte la formarea legilor la care au să fie supuși cu toți deopotrivă. După acest sistem, disciplina se bazează pe sentimentul demnității copilului, pe sentimentul său de onoare și pe amorul propriu personal; în această școală, copilul se simte deja un cetățean liber, care se conduce singur după legile făcute de el însuși.

H.-W. Foerster, cunoscutul pedagog din Zürich, care a vizitat o școală dintr'un cartier de lucrători din New-York, unde se practică acest sistem, ne spune că întrebând pe o institutoare de ce mijloace de guvernământ se servește, aceasta îi răspunde *de opinia pu-*

1) *Eminescu om politic* (în „Luceafărul”. 1 Dec. 1909).

olică. «Ea guverna cu ajutorul sentimentului general al clasei. Acest sentiment general, ce și-l crease ea singură prin chipul deosebit cu care trata pe copii, îi asigură astfel, după dorința sa, o majoritate îndestulătoare, cu care putea ține în respect pe minoritatea rebelă». Și mai departe scrie el: A face apel la elementele bune, este într'adevăr singurul mijloc îndestulător, când e vorba de a ține în ordine o clasă numeroasă.

Elevii răi simt instinctiv momentul când sunt în minoritate și riscă a se expune la desaprobară camarazilor lor. Dar dacă profesorul, neștiind să guverneze astfel, se înfurie ori comite o nedreptate, el va provoca rezistență încăpățanată chiar din partea celor mai buni elevi, cari ca niște revoluționari, vor duce clasă întregă.¹⁾

Ideea *Self-governmentului* după ce a fost introdusă în mai toate școlile din America, a fost realizată mai complet în sistemul numit *School-City*. După acest sistem școala se preface într'un adevărat stat democratic în care elevii se strâng în adunări generale spre a-și da legile și a-și alege reprezentanții, cari, în calitate de judecători, de inspectori, de consilieri, etc., vor avea să supravegheze la executarea acestor legi. Profesorii n'au alt amestec în bunul mers al acestei instituții decât acela de a fi dat cei dintâi, asupra acestei organizații, explicațiile preliminare indispensabile.

* * *

Pentru o mai bună lămurire, iată după Foerster cum este organizată disciplina în școala Lagrange-City de la Toledo (Ohio), unde sistemul *self-governmentului* se practică.

Elevii acestei școale nu guvernează chiar ei singuri școala. Profesorii găsesc că ei, n'au încă nici experiența nici destule cunoștințe de viață necesară pentru aceasta. Aci se cere numai colaborarea lor și de aceea li se încredințează numai unele servicii de cari ei trebuie să se achite exact. Școala constituie o comună, fiecare clasă un quartier. Toți școlarii, afară de cei prea mici sunt chestori. Cei din cele două clase mai superioare sunt singurii eligibili în funcții. Primarul trebuie să fie din ultima clasă. Sunt 2 alegeri pe an. Aleșii păstrează funcțiile timp de 5 luni. Cu o săptămână înainte de alegere, se fac întruniri preparatoare, conduse de elevii cari au fost inițiați asupra chipului de a conduce o adunare după regulile parlamentare.

Micile discursuri cari se pronunță cu asemenea ocazii pentru a se recomanda candidații sunt pline de claritate și de simț psihologic. Este permis de a se spune despre un candidat tot binele posibil, dar nici o vorbă de rău despre adversar. De multe ori se cere și părerea în scris a profesorilor mai vechi asupra elevilor, spre a se face uz de ea la ocazie.

Înainte de ziua alegerii, elevii se întrec spre a decora sala. În momentul alegerii, profesorii nu se amestecă. Dar înainte de aceasta, ei și-au dat părerea dacă un candidat ar fi bun de funcția pentru care se propune.

Odată ales, Primarul trebuie să se prezinte înaintea

«poporului» prin câteva cuvinte. Cum multe școli în America sunt din principiu mixte se poate întâmpla să fie aleasă Primar și o fată. Pe lângă Primar, mai este un casier, un secretar și un inspector sanitar, care își alege el singur doi asistenți.

Toți acești funcționari sunt în strânsă legătură cu directorul școlii pentru a se înțelege asupra diferitelor chestiuni cari interesează bunul mers al lucrurilor. Directorul le poate pune în vedere unele stări de lucruri cari trebuie să fie îndreptate, iar elevii, la rândul lor pot cere intervenția Directorului spre a ajuta ca să capete unele reforme, mai cu seamă în materie de igienă. Este oprit însă tuturor funcționarilor de a-și lua acte de agenți de poliție față de camarazii lor.

În fiecare lună se face o mare «adunare civilă», care se pronunță asupra chipului cum funcționarii și-au îndeplinit mandatul. Aceștia citesc rapoartele lor asupra constatărilor ce au făcut. Așa, de pildă, inspectorul sanitar constată că quartierul 7 (clasa VII), cu toate avertismentele ce le-a dat, este quartierul cel mai murdar din școală. Sau un elev se plânge de zelul prea mare al unui inspector care a spus că-i *va zdrobi oasele*, pentru că nu-și ținea locul mai curat. Adunarea găsește că asemenea amenințări trebuie să înceteze, pentru că n'au de-a face cu igiena.

Primarul are supravegherea generală. El hotărăște, între altele, care elevi să supravegheze ștergerea picioarelor la intrarea în clasă, sau ca elevii să intre fără zgomot. El face și pe judecătorul de pace.

Secretarul scrie procesele verbale ale adunării.

Casierul ține casa cu bani. Fondurile ei sunt întrebuințate pentru festivități sau pentru cumpărarea de flori copiilor bolnavi, cărora ele sunt duse de câte o delegație.

Inspectorul sanitar are serviciul cel mai complicat.

Afară de aceștia, fiecare clasă numește doi bibliotecari, cari, supraveghează materialul didactic pus la dispoziția copiilor. Aceștia sunt responsabili de stricăciunile aduse cărților cari se împrumută sau materialului de care se servesc.

Toți funcționari se bucură de o mare autoritate față de toți elevii. Sentimentul general nu îngăduie ca cineva să nu se supere hotărârilor lor. Dar ei nu seamănă nici pe de departe cu «monitorii» numiți de profesori și cari se poartă ca niște jandarmi față de camarazii lor.

Profesorii declară în unanimitate că cu acest sistem este o jucărie de a menține disciplina. Ei mai afirmă că, în general, *self-governmentul* înleznește respectarea legilor.

* * *

Originea *self-governmentului* se datorește unei întâmplări. În 1890, Villiam George, un tânăr care posedă o fermă la Freeville, luă la dânsul vre-o 22 de copii din cartierele cele mai sărace din New-York, pentru a-i face să petreacă câteva săptămâni la țară, în aer curat. El îi alese printre emigranții cei mai corupți spre a-i corija în același timp. Încercarea îi reuși și în anul următor, cu ajutorul mai multor persoane caritabile, el luă 265 de copii. Dar de astă dată

1) L'École et le caractère, p. 184.

il preocupă conducerea lor. Atunci îi veni în minte să formeze o Republică care funcționează timp de 2 luni foarte bine. De atunci, aceasta se repetă și mica Republică imita marea Republică: Statele-Unite.

George William fu numit președintele ei. Congresul Compus din Deputați și Senatori făcea legile.

Micii cetățeni își aveau congresul lor, alegerile periodice, poliția, tribunalul, avocații... Veto președintelui lor niciodată n'a fost combătut de către majoritatea voceilor camerelor reunite și iubirea lor pentru el este mare. Cetățenii Republicii sunt între 12 și 17 ani.

D. HARLESCU

La Pian

Sunt mai puține fete decât băieți. Ei formează 3 clase de lucrători salariați cari primesc între 2.50 și 3.50 fr. pe zi. Sunt grădinari, stoleri, lucrători de pământ. Unii fac lecții seara. Fetele spală, calcă, coase, fac bucătărie și execută lucrări mai ușoare. Totul se plătește: odae, masă, haină. Banul fictiv are valoarea banului real. Villiam George a făcut o Bancă pentru cei ce știu să facă economii și când pleacă, fiecare ia în natură banii dela Bancă. Cei cari cheltuesc mai mult, pot lua un avans asupra săptămânii viitoare.

Președintele îi plătește pentru toate lucrurile, după cum tot el este care distribue de lucru fiecăruia și îi dirige cu ajutorul intendenților săi, cari sunt tot copii săraci. El a fost nevoit să facă și o închisoare, care la început fu plină, dar pe urmă mulțumită progreselor morale, fu din ce în ce mai puțin cercetată. Rezultatele au fost uimitoare. Acești copii, crescuți până acum în cea mai mare desordine și în cea mai mare mocirlă morală, deveniră buni și respectoși. Cetățenii acestei mici Republici, învățară a respecta legile, a le dori și a le recunoaște necesitatea.

Experiența tânărului moșier făcù mare șgomot în Statele-Unite și fu imitată în școalele de vară din ma-

rele orașe: New-York, Filadelfia, Chicago. De aci sistemul trecù la școală sub numele de *City-school system*.

* * *

In școalele ordinare acest sistem s'a pus în practică pentru prima oară în 1897 de către Wilson Gill, discipolul lui Ellen Key și a lui Foerster, mai întâiu în New-York. In organizarea lui Gill, școala cuprindea: 1 primar, 12 consilieri, 3 magistrați, aleși pentru întreg semestru, un șef de poliție, 6 gardieni de pace, 1 director de salubritate publică și unu de lucrări publice, aleși pentru 15 zile. Fiecare are atribuțiuni bine stabilite. Deasupra tuturor plana Gill ca prefect.

Foloasele acestui sistem s'au cunoscut imediat. «Sunt foarte fericit, scrie Gill, că am introdus sistemul School-City în cea de pe urmă a mea clasă (copiii cei mai mici). Nu numai că el nu mă lipsește de influență și autoritatea mea, dar încă este de mare ajutor pentru educația conștiinței și pentru formarea caracterului, cari mi se par mult mai importante decât arta de a scrie și de a citi. Această nouă metodă îmi aduce mari servicii în dezvoltarea puterii de observație și a facultății de a deosebi binele de rău... Imediat au dispă-

G. MARCULESCU

La Toaletă

rut unele apucături rele, inocente copiilor nesupraveghiați mai de aproape, ca vandalismul, scrierea pe pereți, desordinele din curte sau din clasă, înjurăturile, certele și bătăliile, furaturile, pârăturile... Dar cece e demn de remarcat este că cei neascultători, nesubordonați au devenit cei mai zeloși apărători ai sistemului și cei mai de seamă slujbași în serviciul disciplinei. Până la un punct, aceasta este și natural: prisosul de energie care înainte se traducea prin tot felul de desordine, acum se cheltuește întru îndeplinirea sarcinilor la care au fost chemați.

Așa dar, zice Gill, singurul mijloc de a crește nu numai pe un cetățean dar pe om, este de a-l lăsa să se guverneze el singur chiar din copilărie, ca să învețe din practică că nu existăm decât mulțumită unor legi cari au fost făcute și menținute în interesul tuturor. Trebuie nu numai să lăsăm pe copil la responsabilitatea actelor sale, dar chiar să-i permitem să-și facă legile necesare spre binele comun; mai mult încă, să-l facem să înțeleagă că trebuie să le respecte și să le facă să fie respectate.

* * *

Acesta este principiul *self-government*-ului în școli,

A. G. VERONA

Drum lung

principiul celei mai largi autonomii, care vrea să înlocuiască autoritarismul așa de prețuit în cele mai multe din ele. Sistemul de a disciplina prin legi formulate de învățător și impuse copilului sub amenințările pedepsei nu poate să aducă rezultate bune. Oricât de bune ar fi ele, nu pot face decât revoltați, lași. A. Shaw, unul din susținătorii acestui sistem, scrie: «Femei și bărbați virtuoși nu se fac cu ajutorul mașinelor și a preceptelor, ci deprinzând pe copii chiar din vârsta cea mai fragedă a se supune unei conștiinți drepte și bine disciplinate. Caracterele lor trebuie să se formeze prin sforțări zilnice, prin cari vor încerca să facă binele și să evite răul. În acțiune copilul învață un meșteșug practic și se prepară pentru viață, ale cărei obligațiuni și datorii sunt rezumate în cuvântul *cetățean*!»

* * *

Self-government-ul imaginat de Gill a primit multe modificări, care-l fac să fie îmbrățișat din ce în ce de mai mulți pedagogi. Greutatea constă în aceea că el nu poate să fie aplicat decât numai în școala unde învățătorul se bucură de mare iubire și autoritate din partea copiilor. Departe dar ideea care face să se creadă că cu acest sistem rolul învățătorului dispare pentru a

face loc celui al elevului. Din contră, rolul acestuia este indispensabil. Mai mult încă, acest sistem nu se poate aplica înainte de a se fi dezvoltat în copii unele calități, înainte de a se face interesați și ambițioși copiii pentru el. De aceea, unul din inițiatorii acestui sistem, ca să câștige pe copii pentru această reformă, le vorbi despre diferite sisteme de guvernare cari sunt în lume și la urmă îi întreabă, pentru care din aceste sisteme se hotărăsc ei. Ei răspunseră atunci într'un glas: pentru sistemul *School-City*. Și nici cu aceasta munca învățătorului nu se ușură. El fu nevoit ca neîncetat să stârnească ambiția în școlarii săi. De unde vedem că sarcina educatorului e mai ușoară când dis-

* * *

ciplinează cu autoritarism și brutalitate decât cu sistemul american, și tocmai în aceasta stă pricina pentru care acest sistem nu poate fi aplicat pretutindeni.

După părerea lui Gill, acest sistem reușește mai bine când el nu se depărtează prea mult de la sistemul de guvernământ al comunei în care se află școala.

* * *

Sistemul lui Gill s'a generalizat în Statele-Unite mai la toate școlile. Ba a fost luat și de alte școli de pe continentul nou. În Cuba el a fost introdus cu mult succes. Copiii Peilor-Roși, ne spune Foerster, învățau până acuma Constituția Statelor-Unite pe de rost, acum ei i-au înțeles spiritul din practică. *School-City* nu inspiră copiilor numai o plăcută dispoziție de a se supune ordinelor stabilite, dar încă îi obișnuiește a se stăpâni pe sine.

De curând, acest sistem a trecut și în Anglia, unde «*Societatea pentru reforma disciplinei școlii*» își propune de a-l introduce în toate școlile engleze. Întru câtva el a fost introdus în câteva din școlile zise «*nouă*» înființate nu de mult în Anglia de către Dr. C. Reddie, în Franța de către Ed. Démolins și în Germania de Dr. Hermann Lietz, după care au copiat

planul și alte școli cari s'au deschis în Elveția, Polonia, Austria etc.

Ori unde a fost introdus sistemul, el a dat rezultate bune. Un învățător din Toggenburg (Elveția) scrie lui Foerster. «Am fondat un *landsgemeinde*, adică o reuniune săptămânală de toți elevii cu profesorii lor, prezidată de «*landamann*», un elev mai în vârstă, ales de camarazii săi... Ceea ce-mi propun de a atinge prin aceste măsuri, este de a deprinde pe copii cu independența, de a-i prepara pentru viața practică. Nu trebuie ca fiecare să știe, mai târziu, să prezideze o ședință, să redigeze un proces-verbal sau să țină registrele unei case de bani? Și poate să creadă cineva că acestea sunt singurele foloase pe cari tinerii le trag din acest

mai de seamă, tocmai celor cari arată mai multe semne de răsvrătire și experiența a dovedit că procedarea este bună.

Dar de mai multe ori întrebuințează acest procedeu pedagogii. Cele mai rele apucături ale elevilor, ei le combat prin încrederea ce le-o acordă.

Pe un copil care turbură clasa, un educator abil îl însărcinează cu supravegherea liniștei, pe altul care are obiceiul furatului, îl însărcinează cu păstrarea unor lucruri de preț. În unele instituții de educație catolice, se recurge la sistemul *ingerilor păzitori*.

Fiecare copil este moralmente responsabil de un altul mai mic. El trebuie să-l ajute pe acesta a-și ține lucrurile în ordine, să-l apere împotriva atacurilor altora, dar mai cu seamă să-l aducă a nu primi nici o pedeapsă dela nimeni pentru călcarea de regulament.

Dacă totuși unele încercări n'au reușit, aceasta, cred, se datorește nu faptului că sistemul e rău, ci pentru că cei cari l-au încercat n'au fost destul de abili.

C. V. BUȚUREANU
Institutor-Iași

LITERATURA

M A M Ă

Scăpăta soarele când i-a lepădat un băețandru în gropile dela cotul pădurii. Și până nu i-a mai aruncat odată în sus pe fiecare, pe vârful piciorului, de a icnit, n'a plecat băiatul !...

Țipă cățelușii rănăciți prin iarbă și cantă cu botuțul. Unul e porumbac și învârgat cu alb pe la gât, doi sunt negri corb și celălalt bălan. Câte-și patru sunt dolofani și rotunzi ca niște găgălici! Se târăsc pe piciorușele grase, dau să ridice capul, dar bălăbăne când într'o parte, când într'alta, e gâtul crud, n'are putere! De câte ori se alătură unul de altul, dibue cu botul, se proptește pe picioarele dinapoi și caută; dar nu găsește țâța!

Și iar se răsesc prin iarbă, dibuesc cu nasul, gem, le fură vântul glasul și nimeni nu-i aude, nimeni nu-i vede!...

S'a noptat. Au ostenit cățelușii de atât țipăt și s'au făcut purcoi câte-și patru. Cum bate luna în ei, par'că e o grămăgioară neagră stropită cu alb.

Nici nu mai se simt. Când și când se umflă vântul pe deasupra groapei, atunci le tremură carnea pe spinare, se încrețește pielea plăpândă cu părul doar răsarit, se vără și mai mult cățelușii unu într'altul și gem înăbușit!...

Trece vântul, se topește gemătul în seara liniștită; iar de sus se revarsă și mai mult un lac de lumină peste grămăgioara amorțită!..

* * *

A bătut de mult miezul nopții, și Dolfa n'a dat ochii în gene! N'are astâmpăr! Cât ține coșara umbilă dela un colț la altul; sare pe zid, râcăie cu picioarele, apoi apucă cu dinții și roade cătușa ușii. Roade,

AL. C. SATMARY

regim! Ei găesc aici stimulente prețioase pentru caractere, o școală de responsabilitate personală și de muncă perseverentă...

Experiențele ce am făcut sunt de natură a mă încuraja pe această cale. La început, într'adevăr, fu cam greu, se simțea o silă, nimeni nu luă cuvânt, nu se vără în discuție... Dar toate acestea nu întârziară de a se ameliora și rezultatele acum sunt satisfăcătoare. Inspectorul îmi zise: Face să se sacrifice o oră pe săptămână pentru aceasta.

Ideia este bună, rezultatele o dovedesc.»¹⁾

Orice s'ar zice, acest sistem poate s'aducă multe foloase educației.

Influența ce exercită asupra sufletelor tinere, zice Foerster, cinstea de a fi însărcinat cu un post plin de responsabilitate, forța ce capătă copiii prin încrederea ce li se acordă; elanul ce dă instinctelor lor de activitate perspectiva unor domenii nouă în care ei vor putea să lucreze cu folos; leacul ce ei găesc la tentațiile rele, — toate acestea sunt lucruri cari nu pot rămâne străine pentru un educator».

Ideia de a vindeca pe cineva de un rău acordându-i o mare încredere nu este nouă. Diplomații întrebuințează des acest sistem, de a încredința posturile cele

1) Op. citat p. 205 și urm.

roade și latră până ostenește, — atunci se lungeste cu botul pe labe și stă dusă, cu ochii închiși pe jumătate și cu genele jilave...

Pe fereastra de sus a coșarei năvălește un val de lumină, dela lună, și se revarsă în colțul dinspre ușă, par'că întradins să mângâie pe mama trudită de dorul copiilor! Și sunt calde și blânde razele, ca o gură mică și moale care caută să sugă.

Dolfa tresare, schințește, se uită împrejurul ei. Par'că-i simțise lângă ea într'o clipă! Iar sare în sus, iar dă ocol coșarei și iarăși trage cu dinții de ușă!...

... Se ridicase soarele de vre o suliță când i-a deschis ușa un copil. Cum a scăpat, Dolfa s'a dus glonț la copca cu pae. A scotocit cu botul prin culcuș, a mirosit în toate părțile, a lătrat, — apoi s'a năpustit pe poartă.

A ieșit din sat, a apucat drumul câmpului și aleargă cu limba scoasă. Se oprește când și când, saltă capul, miroase și iar latră. De trece pe lângă vre un trecător, se dă în lături omu și-și pregătește bățu: o fi turbată spurcăciunea! Apoi îi dă gură până n'o mai vede!... Dar Dolfa nici c'aude, nici că vede! Ea caută mereu, schințește tot mirosind pe jos, și gonește ca luată de vârtej!...

S'a oprit tocmai la Măgura Tuiului, unde avea grâu stăpână-său. A căutat prin toate răzoarele, a lătrat, a ascultat cu urechea. S'a dus și pe la vie, a cutrecrat în lung și în lat, a mirosit pe sub toate vițele; dar nu și-a găsit căței!...

A ochiat-o pândaru și a scos-o cu alai și cu bulgări din vie!...

S'a întors spre sat. A cărmii soarele de nămiezi, se îngroașă căldura și zăbușala lui Cuptor dogorește de par'că ar aprinde pământul. Ierburile s'au plecat pălite, porumbul, cu mătasea abia mijită, de se mai bizue să-și ție moțul tot mândru! Nici jigăniile nu mai mișcă! Dar Dolfa nu simte nici oboseala, nici căldura! E toată o apă și un praf! Și gonește cu drumul lung. De abia se zărește, cât un pumn, în dâra de pulbere ce se lasă în urmă...

S'a oprit iarăși la copca cu paie. Mai scotocește iar cu botul — tot nu sânt! Când dă să latre numai are glas!

S'a lungit lângă culcuș, stă cu gâtul lipit pe pământ și limba plină de praf îi atârână în jos, pe stratul de pae. Ochii îi înoată în lacrimi, și de sub gene alunecă la vale, peste bot, două pâraiașe, îngroșate cu pulbere!

Când dă să schințească Dolfa, i se seacă pieptul și od... ul mustește și lacrimile, — atunci aduce se freacă la ochi...

... unde o rabdă să stea locului! I se frige sufletul de dorul cățelilor și par'că o ciupește ceva de inimă. S'a sculat. Sare peste pârleazul din fundul grădinei și acum apucă drumul spre pădure. Tot miroase pe jos. Se sperie oile de pe luncă, ciobanu asvârle cu bățul după ea și dă gură.

— E turbată, măi omule, — se auzi gura unuia care venea dela câmp, — am văzut-o azi de prânz tocmai pe la Siliște! Și tot așa cu limba scoasă și cu spumă la gură!...

Ciobanu gonește și mai mult și-i dă chiot. Dar Dolfa n'aude, nu vede.

În marginea aninilor eră să dea peste pădurar! Ii

dă și el gură. Câteaua cotește pe lângă pădure. Se oprește o clipă în loc și trage cu nasu din cotro bate vântul. O rupe la fugă spre gropării!... Merge ce merge se oprește, miroase toate buruienile și iar pleacă.

Păduraru s'a luat după ea cu pușca.

— Eră să dea peste mine mă băiete!...

— Da n'a trecut și prin oile mele, — îi luă vorba ciobanu, care alergă și el cu bățu pe umăr, — cine știe, să nu mai dau de altă belea acuma!

— E turbată, — grăi pădurarul, — am văzut-o eu bine!...

Nu eră să-mi sară în piept, dacă nu băgam de seamă!...

— E turbată, păi! — dete din cap ciobanu, — îi atârnavu balele până în pământ!... De unde mai veni și spurcăciunea asta?!

— S'o împușcăm, — luă iar vorba păduraru, — mie mi e frică să nu pătesc ceva, preă erau în vântul ei!...

Ciobanu și mai sperios.

Dar eu cu oile!...

Păduraru merge nainte cu pușca gata! Ciobanu după el cu ciomagul pe la spate.

— Uite-o s'a oprit în gropării! ciuli capul păduraru. Ciobanul întinzând doar gâtul.

— Nu știu ce morfolește acolo! Mai încet să nu ne simtă!...

Păduraru desfăcu cocoșu.

— Vezi s'o nemerești unchiule, — șiopti ciobanul și se lăsă pe vine.

Păduraru îngenuche și puse pușca la ochi. Nici firele de iarbă dinprejur nu mai clintesc! Cățelei i se vedea doar capul. Ciobanul a înlemnit deoparte, doar ochii îi fug, când spre groapă când pe țeava puștei!

Căzu cocoșu pe țilindru și detunătura sparse pădurea. Un nor de vrăbii se împânzi pe deasupra aninilor.

— N'ai nențerit-o — sări ciobanul în sus, — uite că nu fugе!...

Pădurarul făcu mâna coviltir și se uită.

— A prididit-o rău turbarea, că nici nu mai aude!...

— Trage și țeava cealaltă unchiule!

Păduraru trecu mâna peste frunte, isbi de câteva ori cu pumnul în țeava puștei și iar îngenuche.

În cap trage unchiule, — mai șopti ciobanul.

Pădurarul ocheste, așează patul puștei la umăr, mai înaintează nițel, tot pe genuchi, se dă spre dreapta și iar ocheste...

Când răsună detunătura, se auziră și chelălăcturi!

Pădurarul se ridică în sus.

— M'am ferit de buza gropii adeneiori și am tras prea sus!...

Ciobanul aleargă spre groapă cu bățul la spinare.

— Să-i dăm foc și să trec oile prin fum!

Pădurarul mai pe urmă.

— Trebuie să ne afumăm și noi!...

... Când ajunseră pe marginea groapei, Dolfa deabia putu să mai ridice capul; schinci, și cu ochii înecați în lacrimi, le arată cățelii! Dete să-și lingă copilașii, dar un vâl de sânge gâlgâi din rană, — unde o împușcase — gemu înăbușit apoi își culcă botul peste cățelușii cari sugeau de zor!...

— N'a fost turbată unchiule, — rupse vorba ciobanu. Și i se senină fruntea că i-au scăpat oile.

Păduraru înlemni se rezemat în pușcă.

— Să-i poarte păcatele al care i-a lepădat cățelii! Că d'aia umbla ea zănatecă!...